

LAMK

Lahden ammattikorkeakoulu
Lahti University of Applied Sciences

KOULUN MONIALAISEN ASIAN- TUNTIJARYHMÄN KEHITTÄMI- NEN

Työpajoihin osallistuneiden nuorten näkökulma
osana kehittämistä

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosionomi
Sosiaalipedagoginen varhais- ja nuorisokasvatus ja perhetyö
Syksy 2018
Vilma Ranta
Hanna Silventoinen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Ranta, Vilma Silventoinen, Hanna	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 56 sivua, 6 liitesivua	Valmistumisaika Syksy 2018
Työn nimi Koulun monialaisen asiantuntijaryhmän kehittäminen Työpajoihin osallistuneiden nuorten näkökulma osana kehittämistä		
Tutkinto Sosionomi (AMK)		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön aiheena oli koulun monialaisen asiantuntijaryhmän kehittäminen nuorten näkökulman avulla. Monialaisessa asiantuntijaryhmässä on jo luotuna asiantuntijoiden roolikortit, joita ammattilaiset käyttävät heidän työssään. Opinnäytetyön tavoitteena oli saada nuorilta ajatuksia ja näkökulmia heidän roolistaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä ja tehdä nuoren roolikortti. Tarkoituksena opinnäytetyössä oli kehittää koulun monialaisen asiantuntijaryhmän toimintaa erityisesti koulupoissaoloihin liittyen nuorten kanssa.</p> <p>Opinnäytetyö oli toiminnallinen ja aineistonkeruumenetelmänä toimivat työpajat, joissa nuoria osallistettiin toimintaan. Työpajat toteutettiin Kanervikon koululla ja Nuorisokoti Jaloversossa syksyllä 2018, ja osallistujia oli molemmissa 3-4 nuorta. Työpajat koostuivat eri menetelmistä, joiden pohjalta syntyi keskustelua.</p> <p>Keskeisenä tuloksena opinnäytetyössä oli nuoren roolin hahmottaminen monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Tuloksista nousi esille, että nuoret tarvitsevat aikaa miettiä, rauhoittua ja kerätä rohkeutta ennen koulupalaveria. Tulosten perusteella ilmeni, että palaverissa nuoren rooli on olla ilmaisemassa omia mielipiteitään ja tulla kuulluksi.</p> <p>Tuloksista keskeisimmät tehdyt päätelmät olivat, että asiantuntijoiden pitää kunnioittaa nuoren tarvitsemaa aikaa ennen palaveria. Tämän lisäksi asiantuntijoiden tulee keskittyä nuoren asioihin, jotta hänen asioitaan saadaan vietyä eteenpäin. Päätelmissä korostui myös se, että nuoret kokevat tärkeänä palaverin jälkeisen kohtaamisen.</p>		
Avainsanat monialainen asiantuntijaryhmä, LAPE, osallisuus, koulupoissaolot, kokemusasiantuntijuus		

Abstract

Author(s) Ranta, Vilma Silventoinen, Hanna	Type of publication Bachelor's thesis	Published Autumn 2018
	Number of pages 56 pages, 6 pages of appendices	
Title of publication The development of a school multi-professional group of experts Perspective of young people who participated in workshops as a part of development		
Name of Degree Bachelor of Social Services		
<p>The purpose of this thesis was developing a multi-professional group of experts in a school using the perspective of young people. The group of experts in question already have role-cards that professionals use in their work. The aim of the thesis was to study the thoughts and perspectives of young people and use the views they had on their roles in this group to create a role-card of their own.</p> <p>The thesis was functional and the method of gathering material was youth workshops. The workshops were executed at the school of Kanervikko and youth group home Jaloverso in autumn 2018. Three to four young people participated in each workshop. Workshops were composed of stimulus and group conversations.</p> <p>The main outcome of the thesis was understanding the role of young people in a multi-professional group of experts. Results indicated that young people who participated in workshops need time to think, relax and gather courage before meetings. The role of a young person in a meeting is to express their opinions and to be heard.</p> <p>Central observations were that experts should respect the time needed by young people before a meeting. Experts should also concentrate on the issues young people face so they can be taken forward. Another important observation was that young people consider the interaction after a meeting very important.</p>		
Keywords multi-professional group of experts, LAPE, participation, truancy, expertise by experience		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT.....	2
2.1	LAPE-muutosohjelma	2
2.2	Tarkoitus ja tavoite.....	2
2.3	Toimeksiantaja	3
3	MONIALAINEN ASiantuntijaryhmä JA YHTEINEN TYÖ NUOREN ASIASSA...	4
3.1	Koulun monialainen asiantuntijaryhmä.....	4
3.2	Monialainen yhteinen työ eri toimijoiden välillä.....	6
3.3	Oppilaan osallisuus monialaisessa asiantuntijaryhmässä	8
4	KOULUPOISSAOLOIHIN PUUTTUMISEN KEHITTÄMINEN.....	10
4.1	Monialaisen työn kehittäminen LAPE-muutosohjelmassa	10
4.2	Koulupoissaolot ja niihin puuttuminen	11
5	NUORET OSALLISINA KEHITTÄMISESSÄ	13
5.1	Osallisuus.....	13
5.2	Kokemusasiantuntijuus kehittämisessä.....	15
6	TYÖPAJAT	19
6.1	Työpajatyöskentely kehittämisen tukena.....	19
6.2	Toiminnallinen opinnäytetyö	20
6.3	Suunnitelma.....	21
6.4	Toteutus	22
7	TULOKSET JA TUOTOS.....	24
7.1	Aineiston analysointi	24
7.2	Tulokset.....	27
7.3	Tulkinta.....	33
7.4	Tuotos	38
8	ARVIOINTI.....	43
8.1	Nuorten palaute	43
8.2	Monialaisen asiantuntijaryhmän palaute	44
8.3	Itsearviointi	45
9	POHDINTA	47
	LÄHTEET	51
	LIITTEET	57

1 JOHDANTO

Monialainen asiantuntijaryhmä toteuttaa monialaista yhteistyötä, jossa toimii eri alojen asiantuntijoita. Monialaisessa asiantuntijaryhmässä toimiminen edellyttää oman toimialansa palveluiden ja toimivallan rajojen tuntemista sekä tietoa, mitä muut työntekijät pystyvät tarjoamaan nuoren elämänkulun parantamiseksi. (Lybeck & Walldén 2011, 25-27.) Monialainen asiantuntijaryhmä on tärkeässä roolissa kouluissa nuoren kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämisen kannalta. Opinnäytetyössä keskitytään monialaisen asiantuntijaryhmän kehittämiseen nuoren näkökulman avulla. Nuorten ajatukset ovat olennaista tuoda esille monialaiseen asiantuntijaryhmään, jotta työ olisi enemmän nuorilähtöistä.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä, jonka aineistonkeruumenetelmänä olivat nuoria osallistavat työpajat. Nuoren näkökulma saatiin esille syksyllä 2018 järjestettävissä työpajoissa. Työpajat tehtiin yhteistyössä Kanervikon koulun ja Nuorisokoti Jaloverson kanssa. Työpajoissa nousseet ajatukset ja näkökulmat tuodaan esiin opinnäytetyössä, ja sen lisäksi niitä käytetään ainakin Päijät-Hämeen kouluissa asiantuntijoiden kesken. Asiantuntijat ovat jo aiemmin kehittäneet roolikortit jokaisesta asiantuntijaryhmään kuuluvasta jäsenestä. Työpajojen kautta koottiin nuoren roolikortti, jonka avulla nuori voidaan kohdata paremmin monialaisessa asiantuntijaryhmässä ja huomioida hänelle merkittävät asiat.

Lapsi- ja perhepalveluita eli LAPE:a uudistettiin vuosina 2016-2018 siten, että perheet, lapset ja nuoret saavat entistä paremmin palveluja ja apua tarpeisiinsa. Koulun monialainen asiantuntijaryhmä työskentelee tavoitteellisesti ja pitkäjänteisesti, minkä myötä opiskelijat ja vanhemmat ovat osallisina työn suunnittelussa ja toteuttamisessa. Yksilökohtaisen opiskeluhuollon tavoitteena on vahvistaa työntekijöitä kuulemaan ja kohtaamaan nuoria heidän ikätasonsa vaatimalla tasolla. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018.) Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Sosiaalialan osaamiskeskus Verso ja sen hallinnoima LAPE:n osahanke Huomisen hyvinvointia lapsille ja perheille Päijät-Hämeessä. LAPE linkittyy työhömmen ollessa mukana maakunnallisessa monialaisen asiantuntijaryhmän kehittämisessä. Opinnäytetyön kautta asiantuntijat pystyvät ottamaan työpajoihin osallistuneiden nuorten näkökulmat huomioon tehdessään omaa työtään.

Opinnäytetyö on toteutettu tiiviisti yhteistyössä toimeksiantajan kanssa. Kiinnostus monialaisen asiantuntijaryhmän kehittämiseen ja nuorten hyvinvoinnin sekä osallisuuden lisäämiseen johdatti tämän opinnäytetyön tekemiseen. Nuori kokee itsensä merkitykselliseksi, kun hän saa tuoda omia mielipiteitä ja ajatuksia esiin osallisuuden kautta (Hietanen-Peltola, Halme, Kanste, Pelkonen, Peltonen, Huurre, Pihkala & Heiliö 2016, 87).

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 LAPE-muutosohjelma

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman, eli LAPE:n, tarkoituksena on muodostaa lapsille ja nuorille suotuisat kasvuolosuhteet, oppimisympäristö ja tukea perheiden hyvinvointia. LAPE:ssa painopisteenä on lapsi- ja perhelähtöisyys. Palveluita pyritään tuomaan perheiden lähelle, jolloin perheet pystytään kohtaamaan paremmin muutostyön kautta. Vanhemmuutta ja kasvua tukevia ihmissuhteita vahvistetaan moniammatillisten työryhmien avulla. LAPE:ssa tehdään kansallista ja maakunnallista muutostyötä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2018a.) Lasten ja perheiden hyvinvointia tuetaan ja edistetään ihmissuhteilla sekä tukemalla perheiden voimavaroja. LAPE uudistaa toimintakulttuuria, palveluita ja palvelurakenteita. LAPE-muutostyöllä pyritään siirtymään lapsi- ja perhelähtöisyyteen hallinto- ja ammattikuntakeskeisyyden sijasta. Jotta muutosta voi tapahtua, täytyy lasten ja perheiden osallisuus ottaa erityisesti huomioon. Lapsille ja perheille halutaan tarjota sopiva tuki oikeaan aikaan. (Heinonen, Ikonen, Kaivosoja & Reina 2018, 66.)

Heinosen ym. (2018, 66) mukaan LAPE-muutosohjelmassa seurataan hyvinvointia ja palveluita sekä niistä koituvia kustannuksia eri menetelmien avulla. Kustannukset saadaan pidettyä hallinnassa, kun korjaavista palveluista siirrytään ehkäiseviin palveluihin. Eriarvoisuuden vähentäminen tapahtuu yhdenvertaisten palveluiden kautta. Lapset ja heidän tilanteensa nähdään kokonaisuutena ja koko kasvuympäristö ja lähipiiri otetaan huomioon. Perheen merkitys on suuressa roolissa LAPE-muutosohjelmassa.

2.2 Tarkoitus ja tavoite

Tarkoitus

LAPE:n maakunnallisessa kehittämisessä luodaan monialaisen asiantuntijaryhmän koolle kutsumisen malleja. Tämän lisäksi tunnistetaan sen mahdollisuuksia monialaisessa työssä laajemminkin kuin koulun ja opiskeluhuollon sisäisten toimijoiden työtapanä. Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää koulun monialaisen asiantuntijaryhmän toimintaa, erityisesti poissaoloihin puuttumiseen liittyen yhdessä nuorten kanssa.

Tavoite

Tavoitteena on tuottaa nuorten näkökulmaa monialaisen asiantuntijaryhmän kehittämiseen ja tehdä nuoren roolikortti. Roolikortin tavoitteena on mahdollistaa nuorten näkemysten esiin saaminen osallistamalla nuoria työpajoissa. Nuorille järjestetyissä työpajoissa käydään läpi monialaisen asiantuntijaryhmän koolle kutsumisen prosessia kehystarinan

avulla osallistamalla nuoria. Työ linkittyy Päijät-Hämeen LAPE:n monialaisen asiantuntijaryhmän kehittäjäryhmän työhön. Kehittäjäryhmä on tehnyt roolikortit asiantuntijaryhmään osallistuvien ammattilaisten osalta. Kehittäjäryhmä on pohtinut, mikä on kunkin osallistujan rooli ja tehtävä asiantuntijaryhmässä: miksi ollaan paikalla, mitä tietoa sinne voidaan oman ammatin näkökulmasta tuoda ja mitä kunkin tehtävän sisällä voidaan tarjota oppilaalle ja perheelle asiantuntijaryhmän jälkeen. Kehittäjäryhmän tekemiä malleja jalkautetaan syksyllä 2018 Päijät-Hämeen kuntiin ja kouluihin. Tässä opinnäytetyössä tuotettavaa aineistoa, nuorten näkökulmaa sekä lopullista roolikorttia hyödynnetään maakunnallisessa kehittämistyössä sekä kuntien case-simulaatioissa, joissa käytetään samaa kehystarinaa kuin nuorten työpajoissa.

2.3 Toimeksiantaja

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän liikelaitos, Sosiaalialan osaamiskeskus Verso (myöhemmin Verso) ja sen hallinnoima Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman LAPE:n Päijät-Hämeen osahanke Huomisen hyvinvointia lapsille ja perheille Päijät-Hämeessä. Verso on yksi Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksista, ja se toimii Päijät-Hämeessä ja Itäisellä Uudellamaalla. Verson toiminta keskittyy sosiaalialan ammattilaisten osaamisen edistämiseen ja kehittämiseen. (Huomisen hyvinvointia 2018a.)

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Opetus- ja kulttuuriministeriön yhteinen LAPE-muutosohjelma uudistaa lapsi- ja perhepalveluita siten, että ne vastaavat lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin entistä paremmin. Uudistuksen tarkoituksena on, että vanhemmat saavat tarvitsemansa tuen ja samalla varmistetaan nuorten etu ja oikeudet. LAPE-muutosohjelmalla pyritään siihen, että perhe saa tuen oikeaan aikaan, jolloin korjaavista palveluista siirrytään ehkäiseviin palveluihin. Opiskeluhuollon kehittäminen on erityisesti OKM:n tavoitteissa ja kehittämistyötä tehdään vahvasti Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Opetushallituksen ohjauksessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2018b.)

Huomisen hyvinvointia lapsille ja perheille Päijät-Hämeessä on Päijät-Hämeen LAPE-muutosohjelman osahanke. Hankkeessa on oleellista lapsen oikeudet, tiedolla johtaminen ja painopisteen muutos korjaavasta työstä ennaltaehkäisyyn. Matalan kynnyksen tuki muodostuu verkostoituneista lähipalveluista, jotka muodostavat kokonaisuuden, jossa kohtaamispaikka ja palvelut ovat lähellä arkea. Osana matalan kynnyksen tukea, esimerkiksi kouluissa, kehitetään monialaista yhteistyötä lasten kasvu- ja kehitysympäristöihin liittyen. Hankkeen tarkoituksena on työskennellä yhdessä lasten ja perheiden kanssa. Lasten ja perheiden osallisuus onkin olennaista työskentelyn kannalta. Tämä työ on osa hyvinvointikuntayhtymän palvelukokonaisuuden luomista. (Huomisen hyvinvointia 2018b.)

3 MONIALAINEN ASiantuntijaryhmä JA Yhteinen Työ Nuoren Asias- ASSA

3.1 Koulun monialainen asiantuntijaryhmä

Oppilas- ja opiskeluhoitolain (1287/2013) 5 § mukaan yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan yksittäiselle opiskelijalle annettavia koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja, opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluita, monialaista yksilökohtaista opiskeluhoolltoa sekä koulutuksen järjestäjän järjestämiä sosiaali- ja terveystyöpalveluja. 14 § määrittelee, että opiskelijan tuen tarpeen selvittämisessä kootaan monialainen asiantuntijaryhmä. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön.

Koulussa tulee järjestää myös monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä. Ohjausryhmän tehtävänä on vastata opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä voi olla useamman koulutuksen järjestäjän yhteinen. Ohjausryhmälle asetettuja tehtäviä voi myös hoitaa muu tehtävään soveltuva ryhmä. Tämän lisäksi koulussa toimii oppilaitoksen opiskeluhoolltoryhmä, joka vastaa opiskeluhoollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Opiskeluhoolltoryhmä on oppilaitoskohtainen ja ryhmää johtaa koulutuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on päättää yhteistyöstä opiskeluhoollon palveluja tuottavien tahojen kanssa. Päättäviä asioita ovat muun muassa opiskeluhoolltoryhmien kokoonpanot, tehtävät ja toimintatavat. Monialainen asiantuntijaryhmä käsittelee tapauskohtaisesti yksittäisen opiskelijan tai opiskelijaryhmän asioita, tuen tarpeen selvittämiseen ja opiskeluhoollon palveluiden järjestämiseen liittyen. (Oppilas- ja opiskeluhoolltolaki 2187/2013, 14 §.)

Oppilas- ja opiskeluhoolltolain (1287/2013) 20 § mukaan, asiantuntijaryhmän vastuuhenkilön tulee kirjata opiskeluhoolltokertomukseen kaikki välttämättömät opiskelijaa koskevat tiedot. Nämä tiedot pitää olla toimintatavoitteiden kannalta tärkeitä ja tarpeellisia. Salassapitovelvoitteet eivät estä muita asiantuntijaryhmän jäseniä kirjoittamasta tällaisia kirjauksia. Opiskeluhoolltokertomuksessa tulee tulla esiin yksittäisen opiskelijan nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot, alaikäisen tai muutoin vajaavaltaisen opiskelijan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot. Tämän lisäksi siitä täytyy tulla ilmi asian aihe, vireillepanija ja opiskelijan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet. Opiskeluhoolltokertomuksessa tuodaan esiin myös tiedot asian käsittelystä opiskeluhoolltoryhmän kokouksessa, kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa, kokouksessa tehdyt päätökset, päätösten toteuttamissuunnitelma sekä toteuttamisesta ja

seurannasta vastaavat tahot. Näiden jälkeen kirjataan toteutetut toimenpiteet ja viimeisenä kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa.

Monialainen asiantuntijaryhmä on kehittämässä koulun oppilashuoltoa ja samalla toteuttamassa sitä. Monialainen asiantuntijaryhmä huolehtii siitä, että oppilaan kasvu ja kehitys sekä tarpeet huomioidaan koulun arjessa. Mahdollisten ongelmien ehkäiseminen, tunnistaminen ja poistaminen mahdollisimman varhain kuuluu oppilashuollon ja näin ollen samalla monialaisen asiantuntijaryhmän tehtäviin. (Lahtinen 2011, 71.) Oppilas- ja opiskeluhoitolain (1287/2013) 14 § mukaan monialaiseen asiantuntijaryhmään voidaan nimetä asiantuntijoita jäseniksi vain opiskelijan suostumuksella. Tilanteessa, jossa opiskelija ei ole kykenevä arvioimaan omaa asemaansa suostumuksen antamisessa, hänen huoltajansa voi antaa suostumuksen tarvittavien henkilöiden liittymisestä monialaiseen asiantuntijaryhmään.

Kuunteleminen, toisten asiantuntijoiden kunnioittaminen, vastuunotto ja selkeä käsitys omasta työstä ovat elementtejä, joita vaaditaan monialaista työtä tehdessä. Kouluissa korostetaan monialaista asiantuntijaryhmää, jossa nousee esiin jaetun asiantuntijuuden merkitys. Tämä ryhmä sisältää joukon ihmisiä, joilla kaikilla on oma osaamisensa ja asiantuntijuutensa. Tavoitteena on toimia siten, että yhteinen päämäärä ymmärretään ja saavutetaan. Ryhmän sisällä jaetaan asiantuntijatietoa ja osaamista. Monialaisessa asiantuntijaryhmässä yhdistyvät jatkuva vuorovaikutus ja tarkoituksenmukainen toiminta. (Kontio 2010, 6-9.)

Stenvall (2018) kuvailee, että toimivassa asiantuntijaryhmässä asioita ei tarvitse kertoa monesti kaikkien monialaiseen asiantuntijaryhmään kuuluvien ollessa läsnä. Viestiä nuoreen liittyvissä asioissa kerrotaan eteenpäin heille, ketkä eivät ole paikalla. On kuitenkin sovittava perheen ja nuoren kesken, kenelle monialaisen asiantuntijaryhmän jäsenille saa viedä asioita eteenpäin. Suurin osa perheistä ja nuorista ovat hänen kokemuksensa mukaan olleet suostuvaisia tietojen eteenpäin viemisen suhteen.

Monialaiset tapaamiset nuoren ja vanhempien kanssa ovat merkityksellinen osa yhteistyötä. Tapaamisten tarkoituksena on tarjota mahdollisuus keskustelulle, esimerkiksi nuoren ongelmista ja niihin liittyvistä asianmukaisista toimenpiteistä. (Widmark, Sandahl, Piuva & Bergman 2013.) Oppilas- ja opiskeluhoitolain (1287/2013) 19 § mukaan opiskelijan asiaa käsittelevään ryhmään voi osallistua muita tarvittavia opiskeluhoollon tahoja tai opiskelijan läheisiä. Monialainen asiantuntijaryhmä voi myös pyytää apua muilta asiantuntijoilta, jos se koetaan tarpeelliseksi.

Kontio (2010, 19-20) toteaa, että ongelmien ilmetessä tarvitaan yleensä useiden eri ihmisten yhteistyötä. Asiakkaat ja työntekijät hyötyvät siitä, että asiakkaan asioista keskustel-

laan monialaisesti. Työntekijät hyötyvät monialaisesta asiantuntijaryhmästä uuden tiedon lisäksi myös siksi, että he saavat tietoa esimerkiksi meneillä olevista hankkeista sekä niiden ongelmista ja onnistumisista. Koulun monialaisen asiantuntijaryhmän jäsenet saavat tukea päätöksentekoon ja tarvittavien toimenpiteiden kartoittaminen helpottuu. Monialaisessa asiantuntijaryhmässä opitaan yhdessä.

Monialaisessa asiantuntijaryhmässä työntekijät voivat vaihtua. Sen vuoksi tulee huomioida se, minkälainen rooli vaihtuvalla työntekijällä on monialaisessa asiantuntijaryhmässä ollut. Huomioon on otettava myös se, kuinka tärkeä ja merkityksellinen rooli kyseisellä työntekijällä on ollut nuoren hyvinvoinnin takaamisessa. Lähtevän työntekijän on muistettava tehdä pohjustusta lähdölle nuoren kanssa ja kertoa tarvittavia tietoja hänen paikkansa ottavalle työntekijälle. Monialaisen asiantuntijaryhmän henkilöstön muuttuessa olisikin hyvä kokoontua niin, että paikalla olisi nykyisen monialaisen asiantuntijaryhmän lisäksi myös lähtevän henkilön paikan ottava tuleva työntekijä. (Stenvall 2018.)

Tulensalo (2016, 15) toteaa, että nuoren ja perheiden tueksi tulisi kokeilla nuori- ja perhekohtaista monitoimijaista ryhmää, joka tukisi nuorta ja perhettä moniammatillisen asiantuntijaryhmän sijaan. Asiantuntijat ja osalliset nimettäisiin nuoren näkökulmasta käsin. Näin ollen myös ryhmän kokoaminen perustuisi nuoren tarpeeseen. Ammattilaisten lisäksi ryhmään kuuluisi nuoren läheisverkosto ja hänen elämänsä asiantuntijoita. Tämä ryhmä yhdistäisi perhelähtöisyyden ja asiantuntijuuden lapsilähtöisyyden lisäksi.

3.2 Monialainen yhteinen työ eri toimijoiden välillä

Yksittäistä oppilasta koskevat asiat käsitellään monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Opetustoimi sekä sosiaali- ja terveystoimi ovat mukana monialaisessa yhteistyössä, jonka avulla saadaan aikaan toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Monialaisuus tulee siitä, kun työryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi muun muassa kouluterveydenhoitaja ja psykologi. Tarvittaessa monialaiseen asiantuntijaryhmään kuuluu myös muita asiantuntijoita. Oppilashuoltoa järjestetään yhteistyössä nuoren ja huoltajien kanssa nuoren ikä ja kehitys huomioiden. (Kinnunen, Pasanen, Laine, Pätiälä, Marola, Iivonen-Pekesen, Poutiainen, Kauppila, Turunen, Pennanen, Saastamoinen, Tuominen, Uosukainen & Pakarinen 2014, 2.)

Monialaisessa asiantuntijaryhmässä sekä yhteistyö että työskentely ovat tiivistä ja toimivaa. Siinä ammattilaiset tuntevat toistensa osaamisalueet, työkentän sekä mahdollisuudet avun ja tuen tarjoamisessa. Ammattilaiset tuntevat lait, jotka määräävät heidän työtään ja työskentelevät niiden puitteissa. Monialainen asiantuntijaryhmä vahvistaa ja tukee nuorten ja perheiden voimavaroja. (Pihkala & Hietanen-Peltola 2018.) Monialaista asiantuntija-

ryhmää kootessa täytyy ottaa huomioon, että mukana ovat kaikki tarvittavat asiantuntijat (Huomisen hyvinvointia lapsille ja perheille Päijät-Hämeessä 2018, 25). Järvisen & Taajamon (2008, 13) mukaan monialaisuus vaatii sekä aikaa että ammattitaitoa. Työntekijöiden täytyy luottaa toisiinsa hyvän lopputuloksen saavuttamiseksi. Yhdessä tekemällä ja pohtimalla saavutetaan dialogi, johon kaikki ovat sitoutuneet.

Monialainen asiantuntijaryhmä seuraa nuoren terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Samalla työntekijät tunnistavat oppilaan voimavaroja ja vahvuuksia. Monialaista asiantuntijaryhmää kehitetään siten, että siitä syntyisi työkalu, joka mahdollistaa nuoren ja perheen hyvinvoinnin tukemisen. Tästä muodostuu monialaisen arvioinnin malli. Tämän mallin avulla mahdollistetaan nuoren ja perheiden varhainen tuki ja apu entistä paremmin. Samalla vähennetään päällekkäistä työtä eri toimijoiden kesken. Arviota tehdään aina asiakkaiden avuksi ja työntekijän tulee aina miettiä, että miksi hän tekee tiettyjä asioita tai miksi jättää tekemättä. (Mäkelä, Hietanen-Peltola, Petrelius, Kekkonen & Normia-Ahlsten 2018, 2-3.)

Monitoimijaisessa arvioinnissa nousevat esiin ydinteemat: periaate, työote, arviointi ja toiminnan vaikutukset. Arvioinnin periaatteesta nousee esiin kokonaisvaltaisuus. Nuoren oikeudet ja perhelähtöisyys otetaan huomioon arvioinnissa. Perheen tai nuoren yhtäkään elämän ulottuvuutta ei voida erottaa kokonaisuudesta. Kaikki ulottuvuudet vaikuttavat toisiinsa. Työotteessa vahvoina piirteinä nousevat esiin ihmissuhdekeskeisyys ja dialogisuus. Asiantuntijan täytyy olla kunnioittava ja kohdata perheet ja nuoret yksilöllisesti. Arvioinnissa jokainen ammattiryhmän jäsen tuo oman näkemyksensä esiin, jotta voidaan tehdä yhteistä arviointia. Nuori ja perhe ovat myös mukana arvioinnissa, ja heidän osallisuutensa korostuu tässä kohtaa. Viimeisenä kohtana on toiminnan vaikutukset, jossa sovietaan vastuunjaosta ja seurannasta. Kaikkien edellä mainittujen asioiden on toteuduttava hyvän arvioinnin ja monialaisuuden toteutumiseksi. Jokainen monialaisen asiantuntijaryhmän jäsen tarkistaa, että kaikki kohdat ovat toteutuneet ja onko kaikki asiat puhuttu, sanottu ja ymmärretty. (Mäkelä ym. 2018, 5-6.)

Monialaista arviointia tehdään oppimisen ja opiskeluhoollon, perusterveydenhuollon sekä sosiaalityön ja lastensuojelun vastuualueilla. Yhteisen kielen löytäminen on tärkeää, jotta perheelle ja nuorelle pystytään jakamaan merkityksellistä tietoa. Eri asiantuntijat voivat puhua samasta asiasta eri termeillä, jolloin nuori ja perhe voivat ymmärtää asian väärin. Samaan aikaan samalla ilmiöllä voi myös olla erilaisia merkityssisältöjä, jolloin tulkinnanvaraa jää niin asiantuntijoille kuin perheillekin. Väärinkäsitysten ja eri tulkintojen välttämiseksi on tärkeää, että monialainen asiantuntijaryhmä sekä perhe ja nuoret löytävät yhteisen kielen, jolla puhua. (Mäkelä ym. 2018, 3, 19.)

Monialaisessa asiantuntijaryhmässä jokainen työntekijä tuo esille oman ammatillisen osaamisensa, asiantuntijuutensa ja näkökulmansa, joiden avulla pyritään löytämään ratkaisuja tilanteisiin ja edistämään nuoren hyvinvointia. Jotta monialaisessa asiantuntijaryhmässä voi olla osallisena ja vaikuttajana, on sitouduttava yhteisiin päämääriin ja verkostotyön toteuttamiseen. (Perälä ym. 2016, 68.)

3.3 Oppilaan osallisuus monialaisessa asiantuntijaryhmässä

Kun nuori on osallisena monialaisessa asiantuntijaryhmässä, hän on mukana suunnittelemassa, arvioimassa ja toteuttamassa toimintaa, jossa tehdään häntä koskevia päätöksiä (Perälä ym. 2016, 64). Toimenpiteitä ja päätöksiä tehdessä on kuitenkin otettava huomioon myös nuoren ikä ja kehitystaso. Nuoren mielipiteet ja ajatukset otetaan aidoinnin huomioon silloin, kun nuori on itse mukana selvittämässä, ratkomassa tai suunnittelemassa häntä koskevia asioita. Monialainen asiantuntijaryhmä kootaan nuoren ja usein hänen läheistensä tueksi sekä auttamiseksi. Tämän vuoksi vain nuoren tai hänen huoltajansa luvalla saa monialaiseen asiantuntijaryhmään lisätä jäseniä. (Perälä ym. 2015, 96.)

Monialaisessa asiantuntijaryhmässä nuorelle pitää järjestää tila, jossa hänellä on mahdollisuus saada äänensä kuuluviin. Joillekin nuorille saattaa olla erittäin ahdistavaa tulla moneen aikuisen ympäröimäksi omia asioita koskevissa keskusteluissa. Osa nuorista voi kokea paremmaksi, että yksi aikuisista on ”puolesta puhuja”, jolle nuori on kertonut jo aiemmin asiat kahdenkeskisissä keskusteluissa. Osa nuorista taas haluaa olla itse kertomassa asioistaan ja ei halua, että aikuiset puhuvat hänen puolestaan. Aikuisten tulee huomioida jokainen nuori yksilöllisesti ja ottaa huomioon, mikä on juuri kullekin nuorelle hyvä ja oikea tapa olla ja toimia. (Stenvall 2018.)

Asiakaslähtöisessä työssä osallisuus tulee vahvasti esiin. Asiakkaiden asioita käsiteltäessä myös asiakas on mukana ja läsnä. Asiakas on itse asiantuntija omissa asioissaan. Työntekijät ovat tukemassa ja auttamassa nuorta kertomaan omia kokemuksiaan ja näkemyksiään. Myös toiveiden ilmaiseminen on merkityksellistä osallisuuden toteutumisen kannalta. Nuori on mukana määrittelemässä häntä koskevia asioita. (Järvinen & Taajamo 2008, 20-21.) Nuorilla on oikeus tulla kuulluksi, osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin palveluissa ja päätöksenteossa. Työntekijöillä, jotka työskentelevät nuorten kanssa, on suuri vastuu heidän osallisuuden mahdollistamisesta. (Heinonen ym. 2018, 78.)

Vaikutusmahdollisuudet tuovat vastuuta nuorelle. Nuori otetaan mukaan istumaan samaan pöytään aikuisten kanssa ja hänellä on sanavaltaa omia asioitaan koskevissa päätöksissä. Aikuisten pitää huomioida se, missä kohtaa menee raja liian vastuun antamisessa. Kaikissa asioissa nuorelle ei voida antaa vastuuta. Nuoren mielipide ja näkemys ote-

taan aina huomioon, mutta joissain tilanteissa aikuinen tekee lopullisen päätöksen. (Stenvall 2018.)

Lasten oikeuksien sopimuksessa sopimusvaltiot takaavat lapselle oikeuden vapaasti ilmaista oman näkemyksensä itseään koskevissa asioissa, jos lapsi on kykenevä muodostamaan omia mielipiteitä ja näkemyksiä. Jotta oikeus toteutuu, on lapselle annettava mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa asioissa ja hallinnollisissa toimissa. Lasta tulee kuulla joko suoraan, edustajan tai asianomaisen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti. (Unicef 2018.) Stenvallin (2018) mukaan on tärkeää, että nuori tulee kuulluksi ja hänen kertomuksiinsa tartutaan. Voi tulla tilanne, jossa nuori kertoo itselleen tärkeän asian, mutta sitä ei oteta huomioon niin kuin nuori toivoisi. Tämä vuoksi nuori ei välttämättä kerro asiaa enää uudestaan. Olisikin suotavaa, että aikuiset, vertaiset ja monialaisen asiantuntijaryhmän jäsenet pitäisivät aistit avoinna nuoren kertomuksia kohtaan ja tarttuisivat niihin.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 10 §:n mukaan palveluja järjestettäessä ja kehitettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota nuorten tarpeisiin ja toivomuksiin. Lastensuojelulain (417/2007) 5 § mukaan nuoren mielipide ja toivomukset pitää ottaa huomioon lastensuojelun tarvetta arvioitaessa, nuorta koskevaa päätöstä tehtäessä ja lastensuojelua toteuttaessa. Perustuslaki (731/1999) 6 § korostaa myös sitä, että jokaisella on oikeus saada tietoa itseään koskevista asioista ja lausua niistä omat näkemyksensä. 6 § määrittellään, että ikä ei poissulje ketään tämän oikeuden ulkopuolelle. Nuoret otetaan perustuslaissa huomioon siten, että viranomaisilla on erityinen velvoite kohdella nuoria tasa-arvoisesti ja antaa heille mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.

Nuoren osallisuus voidaan nähdä toimivan opiskeluhuollon toteuttamisen ja hyvinvoivan oppilaitosyhteisön kannalta tärkeänä edellytyksenä. Mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihin ja oman näkemyksen julkituominen tukee nuoren elämänhallintaa sekä edistää terveyttä ja hyvinvointia. Osallisuuden kautta nuoren on mahdollista saada kokemus siitä, että hän on merkityksellinen ja että hänen mielipiteensä ja näkemyksensä ovat tärkeitä. Osallisuudella on tärkeä merkitys, sillä se voimaannuttaa ja kiinnittää yhteisöön. Nuoren osallisuuden tukemisessa on otettava huomioon yhteisöllinen toimintakulttuuri, jossa painopisteenä on turvallinen luokka- ja oppilaitosyhteisö sekä nuorten opiskelijoiden mielipiteiden kuuleminen. (Perälä ym. 2015, 87.)

4 KOULUPOISSAOLOIHIN PUUTTUMISEN KEHITTÄMINEN

4.1 Monialaisen työn kehittäminen LAPE-muutosohjelmassa

LAPE:ssa kehittämiskokonaisuuksien yhtenä teemana on "Hyvinvoiva lapsi oppii ja kasvaa". Yhteisöllisyyden, osallisuuden, tunne- ja vuorovaikutustaitojen, kaverisuhteiden ja vapaa-ajan toiminnan kehittäminen kuuluvat tähän kehittämiskokonaisuuteen. Tämän lisäksi koulun palveluja kehitetään lapsi- ja nuorisolähtöisemmäksi. Tuki pyritään saamaan helposti tavoitettavaksi niin varhaiskasvatuksessa, koulussa kuin oppilaitoksissakin. Kolmannen kehittämiskokonaisuuden tarkoituksena on saada tarpeenmukainen tuki lähelle ja helposti saataville. Tässä kokonaisuudessa kehitetään opiskeluhuollon uusia toimintamalleja, jotta sekä perhe ja nuoret saavat oikean tuen ja avun oikea-aikaisesti. Tämä edellyttää monitoimijaisen työskentelyn mallien kehittämistä. Muutosta tehtäessä täytyy ottaa erityisesti huomioon lapsi, nuori ja perhe. Heidät otetaan huomioon kokonaisvaltaisesti tarpeet huomioiden. (Heinonen ym. 2018, 67.)

Yksi LAPE:n kehittämiskokonaisuuksista on, että ammattilaisten osaamista uudistamalla saadaan muutosta aikaan. Toisten ja oman työn tuntemisen avulla pystytään auttamaan perheitä heidän tarvitsemallaan tavalla. Tällä uudistamisella ja yhdessä tekemisellä pystytään edistämään nuorten oppimista, hyvinvointia, terveyttä ja osallisuutta. Ammattilaisten osaamista lisätään ja syvennetään muun muassa täydennyskoulutuksilla. Työntekijöiden osaamista vahvistetaan luomalla toimintamalleja lapsen, nuoren ja perheiden tuen toteuttamiseksi moniammatillisessa yhteistyössä. (Heinonen ym. 2018, 68.)

Perhekeskuksia kehitetään jokaisessa maakunnassa. Perhekeskukset verkostoivat lapsiperheiden palvelut toimivaksi kokonaisuudeksi. Perhekeskusmallin kehittäminen edistää perhepalveluiden avun ja tuen saatavuutta. Erikoissairaanhoidon on tarkoitus jatkossa tuoda osaamistaan perhekeskuksiin. Perhepalveluiden kehittämisen myötä vanhemmuuden ja parisuhteen tukeminen vahvistuu sekä mahdollisissa ero tilanteissa palvelut tukevat sovinnollisuutta. Erityis- ja vaativimman tason palveluiden kehittämisessä taas on kyse siitä, että palvelut kehittyvät ja tulevat lähemmäksi niitä tarvitsevia henkilöitä. Suomeen on tarkoitus tulla viisi vaativimpien palveluiden osaamis- ja tukikeskusta. Sijaishuollon valvonnan on tarkoitus yhdenmukaistua ja lastensuojelussa monitoimijaisuus sekä perheterapeuttien osaaminen vahvistuvat. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2018a.)

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukeminen varhaiskasvatuksessa ja oppilaitoksissa edistää oppimista ja kasvua. Oppilashuoltoon on tarkoitus tuoda lapsi- ja nuorilähtöiset toimintamallit ja luoda monialaista asiantuntijaryhmää hioen ammattilaisten yhdyspintoja sujuviksi. Varhaiskasvatuksessa ja oppilaitoksissa tuetaan enemmän tunne-elämäntaitoja ja

kaverisuhteita kiusaamisen ehkäisemiseksi. Toimintakulttuurin vahvistamisessa ja uudistamisessa on kyse siitä, että lapset, nuoret ja heidän vanhempansa osallistuvat palveluiden kehittämiseen. Esimerkiksi työpaikoille on määrä tuoda lapsiystävälliset käytännöt ja Luo luottamusta- koulutus ammattilaisten väliseen yhteistyöhön. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018a.)

LAPE-muutosohjelmassa suunnitellaan ja toteutetaan muutoksia yhdessä lasten, nuorten ja perheiden kanssa. Muutoksia suunniteltaessa ja tehdessä otetaan huomioon myös eri alojen ammattilaiset, jotka ovat mukana kehittämässä palveluita. (Eksote 2018.) LAPE-muutosohjelmalla voidaan saada aikaan suuria kustannussäästöjä. Laitoshoidon ja huostaanottojen tarvetta vähennetään, kun korjaavista palveluista siirrytään ehkäiseviin palveluihin. Muutosohjelmalla pyritään myös kehittämään varhaiskasvatusta ja koulua siten, että niillä on paremmat mahdollisuudet tukea lapsen ja nuoren hyvinvointia. Muutosohjelmalla tavoitellaan myös vahvistamaan lapsen ja nuoren etua ja oikeutta isään ja äitiin erotilanteissa. Ohjelmalla pyritään siihen, että lasten ja nuorten voimavarat saadaan esiin ja niitä pystytään hyödyntämään hyvinvoinnin lisäämiseksi. (Aula, Juurikkala, Kalmari, Kaukonen, Lavikainen & Pelkonen 2016, 5-6.)

Nuorten ja perheiden kanssa työskentelyyn tarvitaan paljon työntekijöitä, koska avuntarvetta on selkeästi eri elämän osa-alueilla. Näillä työntekijöillä tulisi olla yhteinen näkemys siitä, mitkä asiat kuuluvat nuoren hyvään kasvuun. Kasvatuskumppanuus korostuu vanhempien ja ammattilaisten välisen vuoropuhelun kautta. Lapsi- ja perhelähtöisyydellä pystytään uudistamaan asiakastyötä, ammattilaisten yhteistyötä ja johtamista. LAPE:n tarkoituksena on luoda lapsi- ja perhelähtöisiä sisältöjä ja palvelurakenteita maakunta- ja soteuudistukseen. Tämä mahdollistuu sillä, että LAPE kouluttaa, ohjaa, verkostoi ja juurruttaa toimintamallit uuden maakunnan ja kunnan toimintaympäristöön. (Heinonen ym. 2018, 66.)

4.2 Koulupoissaolot ja niihin puuttuminen

Nuoren opintojen eteneminen on kaikkien oppilaitoksissa toimivien olennainen ja keskeinen tavoite. Opintojen etenemiseen liittyviä ongelmia voidaan ennaltaehkäistä varhaisella puuttumisella, kun huomataan hälyttäviä merkkejä koulunkäynnissä. Näitä merkkejä voivat olla muun muassa koulupoissaolojen lisääntyminen ja kurssien keskeyttäminen. (Pärälä ym. 2015, 84.) Jos oppilas on poissa opetuksesta huoltajan kehotuksesta tai kiellosta, on se otettava huomioon lieventävänä asianhaarana luvattoman poissaolon seuraamuksia päätettäessä. Opetukseen osallistumisen laiminlyönti voi johtaa siihen, ettei oppilas saa päättötodistusta, sillä hänen suorituksiaan ei ole voitu arvioida. (Opetushallitus 2018.)

Opiskelu on tärkeimpiä asioita nuoren elämässä tulevaisuuden kannalta (Alderson 2016, 11). Perustuslain mukaan oppilaan täytyy osallistua perusopetukseen tai saada jollain muulla tavalla suoritettua perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot ja oppilaan asuin-
kunnan on valvottava oppilaan edistymistä. (Opetushallitus 2018.) Perusopetuslain (1998/628) 26 § mukaan opetuksen järjestäjän tulee ilmoittaa oppilaan luvattomista poissaoloista huoltajalle. Opetuksen järjestäjän tehtäviin kuuluu myös poissaolojen seuranta. Lapsen kasvun ja kehityksen kannalta on tärkeää, että kaikki tahot suhtautuvat vakavasti koulupoissaoloihin. (Lahtinen 2011, 329-331). Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki (1287/2013) 4 § määrittelee, että kaikkien oppilaan asioiden parissa työskentelevien toimijoiden on huolehdittava oppilaan hyvinvoinnista sekä koulun ja kodin välisestä yhteistyöstä. 13 § mukaan jokaiselle oppilaitokselle tehdään opiskeluhuoltosuunnitelma, jossa tulee ilmi muun muassa suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi kiusaamiselta ja yhteistyön järjestäminen perheiden ja koulun yhteistyöstä.

Lahden kaupungin perusopetuksen yksikkökohtaisessa oppilashuoltosuunnitelmassa tuodaan esiin koulupoissaoloihin puuttumisen yhteistyömalli. Sen tarkoituksena on, että koulupoissaoloihin puututaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa yhdessä opiskelijan, huoltajien ja tarvittaessa viranomaisverkostojen kanssa. Poissaolot voivat vaikuttaa nuoren opintoihin, kaverisuhteisiin tai henkiseen hyvinvointiin. Huoltaja on velvollinen ilmoittamaan nuoren poissaolosta koululle. Poissaoloista keskustellaan aina oppilaan ja huoltajien kanssa. Luvattomat poissaolot selvitetään ja niiden syy tarkastetaan. Jos poissaoloja on 30-60 tuntia, pyytää opettaja konsultaatiota muilta oppilashuoltoryhmän jäseniltä. Monialainen asiantuntijaryhmä kootaan tarvittaessa koolle, ja he pohtivat yhdessä lisäselvityksen tarvetta. Lisäselvityksen tavoitteena on löytää syy poissaoloille. Lisäselvittely johtaa neuvotteluun, johon kutsutaan oppilas ja huoltajat sekä tarvittaessa koulun ulkopuolisia yhteistyötahoja. Neuvottelussa sovitaan jatkojärjestelyistä ja kouluun palaamisesta. Jos poissaolot jatkuvat vielä neuvottelun jälkeen, monialainen asiantuntijaryhmä ottaa yhteistyössä huoltajien ja oppilaan kanssa yhteyttä kuntakohtaiseen oppilashuollon kehittämisyöryhmään. (Kinnunen ym. 2014, 11.)

Stenvall (2018) toteaa, että koulupoissaoloihin pitäisi puuttua jo huomattavasti aikaisemmin ja jonkun tahon pitäisi ottaa kiinni näistä nuorista, joilla koulupoissaoloja esiintyy enemmän. Puuttumisen pitäisi tapahtua varsinkin silloin, kun nuorella on tapahtunut selkeä muutos koulunkäyntiin liittyen. Esimerkiksi jos säännöllisesti koulua käyneellä nuorella alkaa tulla yllättäen paljon poissaoloja, tulisi asiaan puuttua hyvin herkästi. Monialaisen asiantuntijaryhmän täytyy huomioida nuoren kokonaisuus. Koulussa näkyy paljon asioita, jotka eivät välttämättä liity kouluun. Nuoren käytökselle ja poissaoloille voi löytyä syy koulun ulkopuolelta.

5 NUORET OSALLISINA KEHITTÄMISESSÄ

5.1 Osallisuus

Osallistuminen ja osallisuus voivat helposti sekoittua ammattihenkilöiden puheissa. Osallistuminen tarkoittaa mukana oloa jossakin tilanteessa. Osallisuus on paljon enemmän kuin osallistuminen. Osallisuuteen liittyy osallistumisen lisäksi toiminta ja vaikuttaminen. Osallisuus perustuu tunteeseen yhteenkuuluvuudesta ja siitä, että yksilö on osa jotakin yhteisöä. Osallisuuden avulla yksilön syrjäytymistä omaa elämää koskevasta päätöksenteosta ehkäistään ja samalla vahvistetaan kokemusta täysivaltaisesta kansalaisuudesta. (Mäkisalo-Ropponen 2016, 16-17.)

Mäkisalo-Ropponen (2016, 16-17) toteaa, että osallisuus rakentuu jo siitä, kun yksilö valitsee, haluaako hän olla mukana päättämässä itseään koskevista asioissa. Osallisuuteen liittyy myös vahvasti se, että yksilö saa tarvittaessa apua itsenäiseen päätöksentekoon ja itsensä ilmaisemiseen. Liian usein ammattihenkilöt ja asiantuntijat olettavat, että he tietävät paremmin, mikä yksilölle on parasta. Toisaalta joskus tilanne voi olla sellainen, että yksilö ei itse halua olla vaikuttamassa omilla asioillaan.

Raivio & Karjalainen (2013, 16) määrittelevät, että osallisuus mahdollistuu kun

- 1) yksilöllä on käytössään riittävät aineelliset resurssit (having)
- 2) hän on toimijana itseään koskevissa päätöksissä (acting)
- 3) hänellä on tärkeitä sosiaalisia suhteita elämässään (belonging).

Having sisältää riittävän toimeentulon, hyvinvoinnin ja turvallisuuden. Se liittyy materiaaliin olosuhteisiin. Acting viittaa tarpeeseen kuulua johonkin yhteisöön ja siinä vaikuttamiseen. Belonging tarkoittaa, että yksilö haluaa olla yhteydessä muihin ihmisiin, esimerkiksi perheeseen ja ystäviin. Hyvät ja kestävät ihmissuhteet voivat toimia suojaavina tekijöinä, esimerkiksi rikollisuutta ja syrjäytymistä vastaan. (Raivio & Karjalainen 2013, 16-17.)

Nuori osallisena

Osallisuus on iso ja monitahoinen asia. Se on jokaisen ihmisen henkilökohtainen tunne ja kokemus siitä, että on osa jotain ja saa olla mukana jossain. Osallisuuden kokemukseen on hankala vaikuttaa ulkopuolelta tai tietää, miten nuori sen kokee. Osallistuminen nähdään yleensä paremmin kuin osallisuus. Nuori, joka tekee paljon, nähdään myös helpommin. Tärkeää on kuitenkin miettiä, että kokeeko nuori itse tekemänsä merkityksellisenä. Nuoret voivat kokea osallisuuden ja osallistumisen monin tavoin. Nuori ei välttämättä koe olevansa osallinen, jos hän ei pysty vaikuttamaan niihin asioihin, jotka ovat hänelle

merkityksellisiä. Toisaalta taas vetäytyvä nuori voi kokea olevansa osallinen, kun häneltä kysytään itseään koskevia asioita. (Stenvall 2018.)

Osallisuus rakentuu nuoren osallistumisen päätöksen lisäksi myös tiedon saamisesta, vaikuttamisesta, omien ajatusten ilmaisemisesta, tuesta omien mielipiteiden ilmaisuun ja mahdollisuudesta itsenäiseen päätöksentekoon Nuoren oikeuksiin kuuluu, että hän saa kaiken tarvittavan tiedon tilanteeseensa liittyen. Asiantuntijoiden pitää antaa tietona, että nuori ymmärtää sen varmasti. Nuorella täytyy olla myös mahdollisuus vaikuttaa prosessiin ikätasonsa mukaisesti. Hänellä on myös oikeus ilmaista itseään ja omat mielipiteensä omalla tavallaan. Yksilöä tuetaan ilmaisussa kaikin mahdollisin keinoin huomioiden hänen ikätasonsa ja kehityksensä. Samalla tavalla myös yksilön mahdollisuus itsenäiseen päätöksentekoon varmistetaan huomioimalla hänen ikätasonsa ja kehityksensä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016a.)

Nuoret voivat olla osana palveluiden kehittämisessä. Nuorten rooli kehittäjinä ja vaikuttajina vahvistuu, kun heidän äänensä ja kokemustietonsa otetaan huomioon. Asiakkaiden kokemuksia kuuntelemalla työntekijät saavat tietoa ongelmista ja kehittämisen tarpeista. (Lindh, Linnakangas & Laitinen 2017, 110-115.) Osallisuudella tarkoitetaan osaan ottamista tai mukana olemista jossakin. Osallisuuden kautta on mahdollista päästä ilmaisemaan oma mielipiteensä ja vaikuttamaan asioihin. Osallisuudessa voidaan nähdä sekä yksilöllinen että yhteisöllinen elementti. Nuori voi muun muassa kokea itsensä arvokkaammaksi osallistuessaan johonkin asiaan. On kuitenkin otettava huomioon, että ympäröivä yhteisö ja yhteiskunta olisi sellainen, joka mahdollistaa osallisuuden. (Pajulammi 2014, 141.)

Lapsuustutkimukset kritisoivat sitä, että nuorten ajatellaan olevan riippuvaisia ja huonompia suhteessa aikuisiin. Nuoret ovat sosiaalisia toimijoita, jotka pystyvät ja saavat kertoa oman mielipiteensä ja näkemyksensä. (Alderson 2016, 11.) Osallisuus voidaan kuvailla tilanteeksi, jossa nuoren ajatuksia kuunnellaan ja ne otetaan huomioon päätöksenteossa. Osallisuus voi liittyä hyvin arkipäiväisiin asioihin, jossa nuoren toiveet kuullaan. Kyse voi olla päätöksistä, joita tehdään esimerkiksi kotona, nuorisotyössä, kouluissa tai lastensuojelussa. (Pajulammi 2014, 142.)

Pajulammen (2014, 148) mukaan osallisuus tukee nuorten itsetuntoa. Nuorille muodostuu käsitys siitä, että heidän mielipiteillään on väliä ja niillä voi vaikuttaa asioihin. Osallisuus kasvattaa lapsia ja nuoria kiinni yhteiskuntaan sekä vahvistaa lapsi- ja aikuisyhteisöjen kanssakäymistä. Osallisuuden kautta nuorten on helpompi sekä ymmärtää että hyväksyä päätösten lopputuloksia ollessaan mukana päätöksentekoprosessissa.

Osallisuus oppilaitoksissa

Oppilaitoksissa osallisuus nähdään sosiaalisena toimintana, yhteisöön kuulumisena ja yhteisöllisyytenä. Osallisuutta edistäessä huolehditaan siitä, että nuoret sekä henkilöstö kuuluvat oppilaitosyhteisöön ja heillä on mahdollisuus vaikuttaa heitä koskeviin päätöksiin sekä tuoda omat mielipiteensä ja näkemyksensä esille. Oppilaitoksissa nuorten osallisuuden edistäminen tukee myös oppilaitosyhteisön hyvinvointia. Osallisuuden vahvistamisessa on tärkeää riittävä tiedonsaanti ja riittävien vaikutusmahdollisuuksien tarjoaminen nuorille päätöksen tekoon koskien. (Perälä ym. 2016, 64.) Osallisuutta edistäessä voidaan käyttää erilaisia toimintatapoja, joita ovat esimerkiksi erilaiset vertaistoiminnon muodot tai palautteiden kysyminen nuorilta (Perälä ym. 2016, 87).

Stenvall (2018) korostaa sitä, että kouluissa voi olla prosesseja, joihin odotetaan oppilaiden osallistuvan ja sitä kautta kokevan osallisuuden tunnetta. Esimerkiksi oppilaskunnassa oppilaalle annetaan tilaa vaikuttaa ja olla osallisena. Nuori voi kokea olevansa enemmän osallisena esimerkiksi opettajan kanssa ja silloin, kun hän saa luokassa olla vaikuttamassa asioihin. Asiantuntijoiden ja aikuisten pitäisi tukea tätä arkista osallisuutta ja osallistumista. Koulun järjestämät mahdollisuudet osallisuudelle voivat romuttua nuoren mielessä, jos arkista osallisuutta ei mahdollisteta.

Osallisuus luo nuorelle kokemuksen hänen merkityksellisyydestä sekä siitä, että hänen mielipiteitään ja ajatuksiaan arvostetaan. Nuoren ymmärtäessä hänen merkityksellisyytensä, hän usein voimaantuu sekä kiinnittyy helpommin yhteisöön. Mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin edistää nuoren hyvinvointia, elämänhallintaa ja terveyttä. On kuitenkin tärkeää huomioida myös huoltajien merkityksellinen rooli nuoren hyvinvoinnin edistämässä. Oppilaitoksen ja huoltajien tiivis yhteistyö on edellytys nuoren jaksamiselle ja sen edistämiseksi ja tukemiseksi. Tiiviillä yhteistyöllä voidaan tukea huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja samalla tukea nuoren hyvinvointia. (Perälä ym. 2016, 87-88.)

5.2 Kokemusasiantuntijuus kehittämisessä

Kokemusasiantuntija sanaa ei löydy vielä Kielitoimiston sanakirjasta. Se on melko uusi yhdyssana, joka koostuu sanoista kokemus ja asiantuntija. Asiantuntija on jonkin asian ekspertti ja hän on perehtynyt käsiteltävään asiaan. Kokemusasiantuntija ei saa tietoa kirjoista, vaan hän on omien asioidensa asiantuntija. Kokemusasiantuntijoita voidaan kouluttaa, jolloin heidän omat kokemuksensa muutetaan voimavaraksi ja muiden auttamiseksi. Kyselyyn tai haastatteluun vastaaminen voidaan siis tämän periaatteen avulla mieltää kokemusasiantuntijatoiminnaksi. (Barkman, Inkinen, Isoniemi & Vario 2017, 17.)

Barkmanin ym. (2017, 17-18) mukaan kokemusasiantuntijuuden perustana ovat osallisuus ja tasa-arvo. Osallisuus ja osallistuminen ovat nuorten perusoikeuksia. Tällöin he tuovat myös omia kokemuksiaan esiin, mutta se ei vielä tee heistä kokemusasiantuntijoita. Nuorta voidaan sanoa kokemusasiantuntijaksi, kun hänen kokemuksiaan sovelletaan ja hyödynnetään suuremmassa mittakaavassa. Lapsen tai nuorten kokemusten pohjalta pystytään tekemään kehittämistyötä.

Kokemusasiantuntijuudessa korostuu vapaaehtoisuus. Ketään ei voida pakottaa kokemusasiantuntijaksi. Kokemusasiantuntijalla on valinnanvapaus osallistumisesta tai poissaolusta. Lastensuojelussa olevilla kokemusasiantuntijanuurilla on oltava mahdollisuus vaikuttaa siihen, miten hän tuo kokemusasiantuntijuuttaan esiin. Nuorella on myös vapaus valita mitä, kuinka paljon ja kenelle hän kertoo omia kokemuksiaan. Nuoren tulee huomioida se, että hänen kokemustietonsa tulee osaksi kehittämistyötä. Nuoren kokemusasiantuntijuus tulee ottaa huomioon samalla tavalla kuin ammattilaisten tieto. Työntekijät ovat yhdessä nuorten kanssa luomassa yhteistä ymmärrystä. Kokemusasiantuntijuuden ja työntekijöiden tiedon avulla pystytään luomaan yhteistä kuvaa käsiteltävästä asiasta ja sen myötä puhumaan samoista asioista yhteisellä kielellä. (Barkman ym. 2017, 18.)

Kokemusasiantuntijat voivat toimia järjestöissä sekä palvelujärjestelmässä erilaisissa rooleissa ja heillä voi olla hyvinkin toisistaan poikkeavia tehtäviä. Kokemusasiantuntijat voivat toimia kouluttajina, tiedottajina, kehittäjinä ja arvioijina esimerkiksi oman palvelukokemuksensa perusteella. Jotkut kokemusasiantuntijoista voivat toimia ryhmien ja yksilöiden kanssa vertaisohjaajana. Palveluita kehitettäessä ja arvioitaessa kokemusasiantuntija kuitenkin toimii ammattilaisen rinnalla itsenäisesti heidän työparinaan. Ammattilaisten kanssa toimiessa työryhmissä sekä palveluiden arvioinnissa ja kehittämisessä korostuu kokemusasiantuntijan oma aiempi kokemus. (Hietala & Rissanen 2015, 19-20.)

Kokemusasiantuntijan ja ammattilaisen yhteistyö voi usein käynnistyä esimerkiksi jonkin kehittämishankkeen kautta. Kokemusasiantuntijan ja ammattilaisen välillä tulee olla vahva luottamussuhde, keskinäistä tuttavuutta ja henkilökemioiden olisi kohdattava. Näin kokemusasiantuntija ja ammattilainen voivat kehittyä toimivaksi työpariksi. On tärkeää, että molemmat osapuolet tiedostavat ja hyväksyvät omat lähtökohtansa, jotta he voivat lähteä luomaan yhteisiä ratkaisuja ja käytäntöjä. Kun kokemusasiantuntija ja ammattilainen ovat luoneet välilleen vahvan luottamussuhteen ja yhteisen käsityksen työparityöskentelystä, myös kielteisiä kokemuksia palveluista ja kehittämiskohteista voidaan tutkia yhdessä ja tavoitella parempia käytäntöjä ja keinoja. (Hietala & Rissanen 2015, 24.)

Hietalan & Rissanen (2015, 23) mukaan kokemusasiantuntijat voivat toimia myös kokemusarvioijina. Tämä tarkoittaa sitä, että kokemusarvioijat voivat olla esimerkiksi tutkimus-

ja arviointiryhmän jäsenenä. He voivat osallistua tutkimus- ja arviointiprosessiin esimerkiksi pohtimalla tutkimuskysymyksiä tai tulkitsemalla aineistoja. Kokemusarvioijat voivat olla osallisina myös palveluiden kehittämisessä ja suunnittelussa yhdessä asiantuntijoiden, työntekijöiden sekä tutkijoiden kanssa.

Kokemusasiantuntijan tieto ja kokemus voivat auttaa niin häntä itseään kuin muita henkilöitä tai tahoja. Erityisesti kokemusasiantuntijat pystyvät auttamaan ammattilaisia heidän omalla kokemuksellaan ruohonjuuritasolta. Ammattilaiset saavat kokemusasiantuntijoiden palautteen ja tiedon kautta käytännön kokemusta siitä, missä on parantamisen varaa. Kokemusasiantuntijalla on mahdollisuus vaikuttaa merkityksellisiin asioihin. Tällainen osallisuus ja osallistuminen voi parhaimmassa tapauksessa lisätä kokemusasiantuntijan itsetuntoa sekä uskoa itseensä ja vaikuttamismahdollisuuksiinsa. (Rissanen 2015, 239-240.)

Meriluoto & Marila-Penttinen (2015, 19) korostaa, että kokemusasiantuntijuuden kautta on mahdollisuus toimia. Sillä pääsee sekä osalliseksi että osallistumaan. Kokemusasiantuntijuus toimii kehittämisen tukena siten, että asiakkaiden kokemustieto ja työntekijöiden asiantieto yhdistetään moniääniseksi yhteiseksi kehittämiseksi. Kokemusasiantuntija voi olla lapsi, nuori, aikuinen tai vanhus. Se ei katso ikää, mutta kokemusasiantuntijana toimimisesta tulee yksilölle voimaannuttava tunne. Kokemusasiantuntija on oman asiansa ekspertti, joten hän kokee asiansa ja itsensä tärkeäksi ja arvostetuksi. Esimerkiksi jonkun yksilön vaikeat kokemukset voidaan hyödyntää jonkun toisen avuksi. Se vahvistaa yksilöä, kun omilla kokemuksillaan pystyy auttamaan toisia.

Meriluoto (2015, 55-56) lisää, että kokemusasiantuntijat voivat tehdä hyvin erilaisia asioita. Heidän roolejaan kehitetään koko ajan yhdessä muiden kokemusasiantuntijoiden kanssa. Osallisuuden ja kokemusasiantuntijuuden käsikirjassa jaetaan kokemusasiantuntijan roolit kolmeen eri osaan. Ensimmäinen osa on kokemusasiantuntija auttajana. Yksilö voi toimia auttajana vertaisryhmissä, vertaistukihenkilönä, mentoriasiakkaana, palveluviihdakon oppaana, puhelin- ja nettipäivystäjänä tai työntekijänä. Kokemusten kautta pystytään auttamaan toisia mahdollisesti samassa tilanteessa olevia.

Toinen rooli on kehittäjänä toimiminen. Kokemusasiantuntija voi kerätä palautetta, olla mukana asiakasraadeissa sekä kehittämistyön suunnittelussa, arvioinnissa ja toteutuksessa sekä tuoda kokemustiedon yhdistyksiin. Tämän lisäksi hänellä on mahdollisuus vaikuttaa yhdessä työntekijän kanssa, tuetusti, median kautta tai yhteiskunnallisesti, toimia kouluttajana sekä toimia yhdistyksen luottamusmiehenä. Yhteisen kehittämisen avulla lisätään osallisuutta. Pienillä teoilla ja asioilla pystyy vaikuttamaan asioihin ja olla koke-

musasiantuntijana. Esimerkiksi palautteen antaminen voi olla yksi kokemusasiantuntijuuden asteista. (Meriluoto 2015, 57-59, 66.)

Kolmantena roolina kokemusasiantuntijalla on vaikuttaminen. Kokemusasiantuntija voi vaikuttaa esimerkiksi yhdistyksen sisällä tai yhteiskunnan palveluihin, rakenteisiin ja asenteisiin. Monen kokemusasiantuntijan kokemukset koottuna ovat vaikuttamista parhaimmillaan. Kaikki eivät halua tai pysty kertomaan omaa asiaansa yksin, joten vaikuttaminen helpottuu yhdessä. Kokemusasiantuntijan täytyy kuitenkin käydä kokemansa itse läpi ennen, kuin hän voi kertoa sitä muille. Vaikuttamismuotoja on monia ja niiden avulla voidaan saada aikaan muutosta haluttuun suuntaan. (Meriluoto 2015, 71-72.)

6 TYÖPAJAT

6.1 Työpajatyöskentely kehittämisen tukena

Työpajatyöskentelyssä valmistelu on tärkeää. Tavoitteet, mihin ongelmaan lähdetään etsimään ratkaisua tai mitä asiaa pyritään kehittämään, on hyvä olla määriteltynä tarkoin. Työpajatyöskentelyssä on aina selkeä alku ja loppu. Ennen työskentelyä määritellään kohderyhmä ja se, miten osallistujat saadaan mukaan. Osallistujille on tärkeä tehdä tietoiseksi se, mihin työpajalla pyritään. Työpajatyöskentelyssä on huomioitava muun muassa tilat, mahdolliset tarjoilut, laitteiden toiminta ja tarvikkeiden hankinta. Tilajärjestely on yksi osa työpajaa. Tilajärjestelyissä tulee ottaa huomioon vuorovaikutteisuuden ja läsnäolon tukeminen. Tilan ja liikkumisen mahdollistamisella voidaan vaikuttaa osallistujien läsnäolon asteeseen. On hyvä ottaa huomioon myös työpajatyöskentelyn riskit ja ennakoida niitä. Tällaisia riskejä voi esimerkiksi olla, että paikalle ei tulekaan tarpeeksi osallistujia. (Kantojärvi 2012, 41-52.)

Työpajan aloitus on tärkeä, koska sen avulla yritetään saada osallistujien mielenkiinto heräämään. Työpajan tavoitteena on kehittää ja ideoida yhdessä, jolloin aloituksella on suuri merkitys. Työpaja voidaan aloittaa esimerkiksi osallistavalla menetelmällä, jossa jokainen saa äänensä kuuluviin heti alusta alkaen. Osallistujat pyritään saamaan kokonaisvaltaisesti olemaan läsnä, jotta työpajan tarkoitus toteutuu. Osallistujien energiatasoa voidaan ylläpitää muun muassa aktiivisella toiminnalla, esimerkiksi liikkumisella. Vetäjän aito läsnäolo välittyy myös herkästi osallistujiin. Osallistujille tehdään selväksi, mitkä heidän roolinsa ovat ja mikä vetäjän rooli on. (Kantojärvi 2012, 46-49, 53.)

Tarkasti, mutta joustavaksi suunniteltu työpaja yleensä toimii. Yksinkertaisuus on sellainen asia, mikä työpajassa koetaan hyödylliseksi. Liian monimutkaiset menetelmät ja tehtävät saavat osallistujien mielenkiinnon hiipumaan. Työpajalle täytyy varata riittävästi aikaa. Suunnittelussa on hyvä ottaa huomioon, että aikataulu voi venyä tai johonkin työpajan kohtaan voi mennä ajateltua vähemmän aikaa. Tauotus tarvittaessa on oleellinen osa työpajaa, jotta osallistujat jaksavat keskittyä koko prosessin ajan. (Palvelujen tuotteistamisen käsikirja 2018.)

Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui työpajatyöskentely, koska sen kautta pystytään lisäämään nuorten osallisuutta ja käyttämään heidän kokemusasiantuntijuuttaan hyödyksi kehittämisessä. Nuoret ovat oman elämänsä parhaita asiantuntijoita. Nuoret ovat vaikuttamassa, kun palvelujen suunnittelusta, toteuttamisesta ja kehittämisestä vastaavat tahot ottavat nuoret mukaan ja huomioivat heidän osallisuutensa. Nuori tulee nähdä ja kohdata joka päivä yksilöllisesti, koska tämä on edellytys osallisuuden toteutumiseksi.

selle. Osallisuuden toimintatapoja voidaan käyttää niin, että nuoren näkökulma ja luontainen tapa toimia nousee esiin. Aikuisten tulee olla käytössä sellaisia menetelmiä, joilla pystytään takaamaan nuorten osallisuus. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017a.)

Kuten Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2017a) sivuilla on korostettu yksilöllisyyttä ja osallisuutta niin se tuli esiin myös työpajoissa. Opinnäytetyön tekijät pohtivat työpajojen toimivuutta nuoren osallisuuden kannalta. Työpajoissa pystyi osallistumaan oman kykynsä mukaan. Opinnäytetyön tekijät kokivat, että työpajat olivat luonteva tapa saada osallistettua nuoria ja saada heidän kokemusasiantuntijuus näkyviin eri menetelmien kautta. Työpajatyöskentely oli myös opinnäytetyöntekijöille tuttu ja mieluisa työskentelymenetelmä, joten sen käyttäminen nuorten osallistamiseen tuntui hyvältä vaihtoehdolta. Opinnäytetyöntekijöillä oli myönteisiä kokemuksia siitä, että työpajatyöskentely on tuottoisa ja mielekäs työskentelymenetelmä nuoria ajatellen.

6.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyön tekemisessä käytetään tutkivaa työtettä, vaikka opinnäytetyöstä ei tehdäkään tutkimuksellista. Tutkiva työote toiminnallista opinnäytetyötä tehdessä tarkoittaa valintojen tarkastelua sekä niiden peilaamista teoreettiseen viitekehykseen.

Päätavoitteena toiminnallisessa opinnäytetyössä on saavuttaa ne tavoitteet, jotka opinnäytetyölle on luotu. Tämän vuoksi tutkimukselliset keinot jäävät usein vähäiseksi toiminnallista opinnäytetyötä tehdessä. Toiminnallisen opinnäytetyön arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota työn luotettavuuteen, onnistumiseen ja muihin mahdollisiin keinoihin toteuttaa työtä (Vilkkä & Airaksinen 2003, 154,158.)

Toiminnallista opinnäytetyötä tehdessä toiveena olisi, että opiskelijalle jäisi opinnäytetyön tekemisen ja valmistumisen jälkeen valmiuksia työstää samantyyppisiä kehittämistehtäviä tai hankkeita työelämässä. Toiminnallisen opinnäytetyön myötä opiskelija pystyy kehittämään omaa ajatteluaan ja ammatillista osaamistaan. Kyseessä on siis toimintaoppiminen. Toiminnallinen opinnäytetyö eroaa tutkimuksellisesta opinnäytetyöstä siten, että toiminnallista opinnäytetyötä tehdessä syntyy tuotos. Tuotosta suunnitellaan ja kehittäessä mukana on eri toimijoita. (Salonen 2013, 5-6.)

Käytännön toiminnan ohjaus ja opastus sekä toiminnan järjestäminen ja järjeistäminen ovat niitä asioita, joita toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee ammatillisessa kentässä. Opinnäytetyön tuotoksena voi syntyä ohje tai ohjeistus, opastus tai jonkin tapahtuman suunnittelu ja toteutus. Toteutustapaa pohditaan kohderyhmän kannalta. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on aina kaksi osaa: toiminnallinen osuus ja opinnäytetyöraportti, joka pitää sisällään prosessin dokumentoinnin ja arvioinnin tutkimusviestinnän keinoin. Työssä

tekeminen ja kirjoittaminen ovat vuoropuhelussa keskenään. Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät toiminnallisuus, tutkimuksellisuus, teoreettisuus ja raportointi. (Airaksinen 2009.)

6.3 Suunnitelma

LAPE kehittää opiskeluhoitolain mukaista monialaista asiantuntijaryhmää, jossa koulu-poissaoloihin puuttuminen on yhtenä tarkastelupisteenä. Työpajoihin osallistuvien nuorten ei kuitenkaan tarvitse välttämättä olla sellaisia, joilla olisi kokemusta poissaoloihin puuttumisesta. Kehittämistyön syvimpänä tarkoituksena on lisätä nuorten osallisuutta opiskeluhoollossa ja erityisesti niissä asioissa ja prosesseissa, jotka koskevat heitä itseään. Työpajoissa keskusteltiin nuorten kanssa siitä, mitä missäkin huolen heräämisen vaiheessa tapahtuu ja miten oppilas kokee olevansa osallinen monialaisen asiantuntijaryhmän koolle kutsumisessa sekä itse neuvottelussa ja prosessissa.

Työpajoja toteutettiin kaksi ja ne järjestettiin Kanervikon koululla ja Nuorisokoti Jaloversossa. Työpajat pidettiin 5.-6.9.2018 ja molemmat työpajoista olivat kestoaltaan noin kaksi tuntia. Ennen työpajojen toteuttamista Kanervikon koululle ja Nuorisokoti Jaloversoon lähetettiin toimeksiantajan tekemä mainos (LIITE 1) työpajoista ja Vanhemman suostumus alaikäisen lapsen osallistumisesta työpajaan -suostumuslomake (LIITE 2). Suostumuslomakkeessa oli lyhyesti infoa työpajasta ja vanhemman suostumus työpajan nauhoittamiseen sekä nuoren osallistumisesta siihen.

Työpajat aloitettiin pohjustamalla opinnäytetyön tavoitetta ja tarkoitusta. Alussa myös keskusteltiin nuorten kanssa heidän roolistaan työpajassa. Opinnäytetyön tekijät loivat rennon tunnelman työpajoihin avoimella asenteella. Nuorille tarjottiin myös pientä suolaista tarjottavaa työpajoissa. Työpajat avattiin Luo luottamusta, suojele lasta -videolla, jossa esitettiin hyvä ja huono kohtaaminen (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2018b). Videon jälkeen käytiin keskustelua siitä heränneistä ajatuksista. ”Liisan” tarinaa (LIITE 3) aloitettiin lukemaan keskustelun jälkeen. Tarina oli kirjallisessa muodossa ja osallistujilla oli mahdollisuus saada se myös itselleen luettavaksi. ”Liisan” tarina on syntynyt kehittäjäryhmän toimesta ja sitä on käytetty myös aikuisten kanssa tehtävissä case-simulaatioissa. ”Liisan” tarina muokattiin enemmän nuorille sopivaksi muuttamalla välikysymyksiä sellaiseen muotoon, jotta nuoret ymmärsivät ne paremmin. Oamk:in (2018) sivuilla kerrotaan case-harjoituksen tarkoituksen olevan tapauksen simulointi ajattelutasolle. Tapausta lähestytään kertomuksen kautta. Case-työskentelyä voidaan toteuttaa sellaisten ihmisten kanssa, jotka eivät tarvitse konkreettista ja aistein havaittavaa tapausta. Kertomus voidaan esittää verbaalisesti tai kirjallisesti. Kuvauksen pohjalta voidaan esittää kysymyksiä, joihin osallistujat

pohtivat yhdessä vastausta. Case-työskentelyä voidaan käyttää myös ajatusten herättäjänä.

Tarinassa kerrottiin 7.-luokkaisesta tytöstä, jolle alkaa kerääntyä selvittämättömiä koulu-poissaoloja. Syitä näihin etsittiin yhdessä eri ammattilaisten kanssa tarinan varrella. Tarinassa pysähdyttiin kappaleiden välissä pohtimaan tarinaan liittyviä kysymyksiä, joiden pohjalta saatiin koottua nuorten ajatuksia mindmapeille. Mindmapit olivat apuväline ajatusten kokoamiseksi opinnäytetyöhön. Mindmapit jaoteltiin kolmeen eri otsikkoon: ennen palaveria, palaverissa ja palaverin jälkeen. ”Liisan” tarinan ja siitä syntyneen keskustelun jälkeen käytiin yhdessä läpi mindmapeille kerätyt ajatukset. Tämän jälkeen paneuduttiin nuoren rooliin eri palaverin vaiheissa. Nuoret kertoivat oman näkemyksensä roolistaan ennen palaveria, palaverissa ja palaverin jälkeen. Nämä ajatukset koottiin samoille mindmapeille kuin ”Liisan” tarinasta nousseet mietteet. Tämän lisäksi opinnäytetyön tekijät kuuntelivat työpajat nauhoituksilta, jonka pohjalta pystyi vielä lisäämään asioita mindmappien tueksi. Lopuksi nuorilta pyydettiin vapaamuotoista palautetta työpajasta, työskentelytavasta ja opinnäytetyöntekijöiden toiminnasta.

6.4 Toteutus

Kanervikon koulu

Ensimmäisen työpaja järjestettiin Kanervikon koululla 5.9.2018. Työpaja kesti kaksi tuntia. Työpajaan osallistui kolme nuorta, jotka lähtivät avoimesti mukaan toimintaan. Nuoret olivat pääroolissa työpajassa ja opinnäytetyön tekijät olivat varmistamassa keskustelun etenemisen. Työpaja sujui suunnitellusti ja aikataulussa pysyttiin. Luo luottamusta, suojele lasta –videon jälkeen nuoret lähtivät mukaan keskusteluun ja toivat omia näkemyksiään esille videosta nousseisiin asioihin. ”Liisan” tarina jaettiin siten, että vetovastuu oli tekijöillä vuorotellen ja keskustelua vietiin eteenpäin molempien osalta.

Ensimmäisessä työpajassa mukana oli Versosta projektisuunnittelija Anne-Marie Haavisto. Haavisto oli kirjoittajan roolissa nostamassa nuorten ajatuksia mindmapeille keskustelun lomassa. Keskustelu oli sujuvaa ja vastauksia saatiin jokaiseen kysymykseen, jonka kohdalle pysähdyttiin tarinan kappaleiden jälkeen. Nuoret kertoivat kokemuksia myös omasta elämästään viitaten ”Liisan” tarinaan. Keskustelua syntyi paljon ”Liisan” tarinaan sekä nuoren rooliin keskittyviin kysymyksiin liittyen. Työpajasta syntyi runsaasti materiaalia roolikorttia varten nuorten ajatusten pohjalta. Lopuksi työpajaan osallistuneet nuoret ja opinnäytetyön tekijät keskustelivat työpajasta ja nuoret antoivat palautteen sanallisessa muodossa.

Nuorisokoti Jaloverso

Toinen työpaja järjestettiin Nuorisokoti Jaloversossa 6.9.2018, johon osallistui neljä nuorta. Työpaja kesti suunniteltua vähemmän aikaa. Työpajassa saatiin kuitenkin hyvää keskustelua aikaan nuorten kanssa "Liisan" tarinaan ja nuoren rooliin ennen palaveria, palaverissa ja palaverin jälkeen liittyen. Työpaja alkoi opinnäytetyöntekijöiden kertoessa itsensä ja opinnäytetyöstä. Nuorille avattiin myös sitä miksi he ovat paikalla ja kuinka arvokkaita heidän näkemyksensä ja mielipiteensä ovat koulun monialaisen asiantuntijaryhmän kehittämisen kannalta.

Molemmilla opinnäytetyön tekijöillä oli oma roolinsa työpajassa. Mindmapeille kirjoitettiin nuorten ajatuksia samalla kun "Liisan" tarinaa luettiin. Työpajassa keskusteltiin ja kysyttiin nuorilta kysymyksiä heidän rooliinsa liittyen. Työpajassa katsottiin Luo luottamusta, suojele lasta –video, jonka jälkeen siitä keskusteltiin yleisellä tasolla. Nuoret toivat esille myös omia kokemuksiaan palaveritilanteista. Keskustelun jälkeen siirryttiin "Liisan" tarinaan ja pysähdyttiin jokaisen kappaleen jälkeen kysymysten kohdalle, joihin nuoret kertoivat omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan. Nuoren roolia käytiin läpi ennen palaveria, palaverissa ja palaverin jälkeen. Lopuksi nuorilta kerättiin palautetta työpajasta.

7 TULOKSET JA TUOTOS

7.1 Aineiston analysointi

Aineiston analyysin tekemiselle on monta erilaista tapaa. Analyysitavat voidaan jakaa kahteen selkeään osaan: selittämiseen pyrkivä lähestymistapa ja ymmärtämiseen pyrkivä lähestymistapa. Selittämiseen pyrkivässä lähestymistavassa on tyypillistä käyttää tilastollista analyysia ja päätelmien tekoa, kun taas ymmärtämiseen pyrkivässä lähestymistavassa usein käytetään laadullista analyysia ja päätelmien tekoa. Analyysitapaa valitessa on tärkeä ottaa huomioon se, että kyseinen tapa tuo parhaiten esiin vastauksen ongelmaan tai tutkimustehtävään. Tavallisimpia analyysimenetelmiä ovat tyypittely, teemoittelu ja sisällönanalyysi. Kaikkea materiaalia ei ole tarkoituksenmukaista analysoida. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 224-225.) Opinnäytetyössä on käytetty sisällönanalyysia analysointimenetelmänä.

Keskeisiä aiheita ja pääteemoja muodostetaan useimmiten aineistolähtöisesti. Aineistolähtöisessä analyysissa on tarkoituksena luoda teoreettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköt poimitaan aineistosta tarkoituksen ja tehtävänasettelun perusteella. Yksiköt eivät ole ennalta sovittuja tai harkittuja. Aineistolähtöisessä analyysissa analyysin oletetaan olevan aineistolähtöistä, eikä siihen vaikuta aikaisemmat havainnot, teorit tai tiedot. Aineistolähtöistä analyysia voidaan kyseenalaistaa, koska pelkästään havaintojen perusteella ei voi luoda uutta teoriaa. Käytetyt käsitteet ovat tutkijan asettamia ja siten ne vaikuttavat tuloksiin. Puhdas aineistolähtöinen analyysi ei ole mahdollista, koska se perustuu pelkkään havaintojen kuvaamiseen ilman minkäänlaisia ennakkokäsityksiä tutkittavasta ilmiöstä. Analyysia voi kuitenkin tehdä myös teoriaohjaavalla analyysillä, jossa teoria voi toimia apuna, mutta se ei kuitenkaan pohjautu suoraan siihen. Analyysiyksiköt valitaan samalla tavalla kuin aineistolähtöisessä analyysissä, mutta aikaisempi tieto ohjaa ja auttaa analyysiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 107-109.) Opinnäytetyön aiheesta ei ole varsinaista mallia tai teoriaa tehty, joten opinnäytetyön tekijät päätyivät aineistolähtöiseen ja teoriaohjaavaan analyysiin. Näiden kautta saatiin analyysiyksiköt esille muistaen kuitenkin, että ne ovat tekijöiden omia tulkintoja.

Sisällönanalyysissä on eri vaiheita. Ensimmäinen vaihe on aineiston pelkistäminen. Tällä tarkoitetaan sitä, että datasta poistetaan kaikki tavoitteen kannalta olennainen pois. Tämä voi olla esimerkiksi datan pilkkomista osiin. Aineistoa voidaan pilkkoa osiin esimerkiksi erittelemällä samaa kuvaavia ilmaisuja. Pelkistetyt ilmaukset yhdistetään omiksi ryhmiä. Pelkistämisen jälkeen aineistoa aletaan ryhmitellä. Aineistosta etsitään samaa ilmiötä kuvaavia käsitteitä ja ne yhdistetään eri luokiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123-124.) Vilkan

(2015, 164) mukaan aineistosta etsittävä tieto on perusta sille, minkä pohjalta uuden kokonaisuuden ryhmittely tehdään ja tämän jälkeen ryhmittelyistä muodostuu käsitteitä. Jokainen ryhmä nimetään ryhmän sisältöä parhaiten ilmaisevalla yläkäsitteellä. Työpajojen pohjalta tehtyjä mindmappeja analysoitiin ja niiden pohjalta saatiin käsitteet ryhmiteltyä viiteen pääkategoriaan: asiantuntijoiden apu, vanhemmat ja perhe, osallisuus, nuoren rooli ja kohtaaminen.

Uskallus puhua asioista Aikuisen tapa reagoida Avun hakeminen yhdessä Tilanteisiin tarttuminen Juttelu kuraattorille Yhteys huoltajaan Huolien purkaminen Avun saaminen Nuoren asioiden muistaminen Nuoren äänen saaminen kuuluviin tarvittaessa Vakavasti ottaminen Kuuleminen Kontaktin jatkuminen Nuoren asioita ei unohdeta Kiinnostus nuoren asioista	Asiantuntijoiden apu
Kiinnostus nuoren asioita kohtaan Kysyminen Uskallus puhua asioista Kriittisyys nuoren kertomaa kohtaan	

<p>Asioiden selvittäminen</p> <p>Koko perheelle apua tarvittaessa</p> <p>Perheen ongelmat heijastuvat lapsiin</p> <p>Puolesta puhuja</p> <p>Yhdessä tekeminen</p> <p>Ammattiapu</p> <p>Yksilöllinen apu</p>	<p>Vanhemmat ja perhe</p>
<p>Ehdotukset ja ideat</p> <p>Oma näkemys asioista</p> <p>Omien asioiden kertomisen myötä tilanne selkiytyy</p> <p>Ei pakottamista</p> <p>Kehonkieli</p>	<p>Osallisuus</p>
<p>Täytyy olla paikalla</p> <p>Omat ajatukset, ehdotukset, mielipiteet ja kokemukset</p> <p>Sivustaseuraaja</p> <p>Kuulluksi tuleminen</p> <p>Rauhoittuminen</p> <p>Rohkeuden kerääminen</p> <p>Avun vastaanottaminen</p> <p>Sitoutuminen sovittuihin asioihin</p> <p>Luottamus</p> <p>Asioiden pohtiminen</p>	<p>Nuoren rooli</p>
<p>Nuoren asioiden muistaminen</p> <p>Nuorikeskeisyys</p>	

<p>Keskitytään aidosti nuoren asioihin</p> <p>Otetaan vakavasti</p> <p>Normaali kohtaaminen</p> <p>Käytöksen ei tulisi muuttua</p> <p>Positiivisuus</p>	<p>Kohtaaminen</p>
---	---------------------------

KUVIO 1. Sisällönanalyysin viisi pääkategoriaa

Kuviossa 1 olevat käsitteet ovat muodostuneet mindmapeista, joita opinnäytetyön tekijät kokosivat työpajoissa. Mindmapeilla olevia sanoja, lauseita ja asioita ryhmiteltiin sen mukaan, mitkä olivat samaa tarkoittavia asioita. Epäolennaiset asiat poistettiin. Ryhmittelyn pohjalta nousi viisi isointa pääkategoriaa, joista muodostui tärkeimmät asiat, mitkä vaikuttavat nuoren hyvään kohtamiseen, avun saamiseen ja nuoren rooliin.

7.2 Tulokset

Barkman ym. (2017, 8) toteaa, että kehittämistyötä ei pystytä tekemään ylhäältä alaspäin. Aikuisilta vaaditaan tietynlaista rohkeutta nostaa nuorten tarinat keskiöön ja pystyä luomaan tasa-arvoista keskustelua nuoren kanssa. Ammattilaisen tulee miettiä omaa arvo maailmansa ja asennettaan työskennellessään nuorten kanssa kehittämisen parissa. Pohdittavia asioita ovat esimerkiksi: mitä nuorten kertomuksille ja kokemuksille tehdään, miten ja missä niitä käytetään ja mitä kokemustiedon jakamisella tavoitellaan.

Tuloksissa tulee esiin nuorten ajatuksia liittyen heidän rooliinsa ennen palaveria, palaverissa ja palaverin jälkeen. Osa nuorista oli monista asioista samaa mieltä, mutta silti jokainen kertoi omaa tarinaansa ja ajatuksiaan. Nämä tulokset ovat vain kahden työpajaryhmän ajatuksia, eivätkä näin ollen ole yleistettävissä kaikkien nuorten käsityksiksi. Monilla nuorilla oli kokemusta poissaoloihin liittyen, ja jokainen nuorista oli joskus elämänsä aikana osallistunut palaveriin. Näiden pohjalta osa nuorista pystyi helposti samaistumaan ”Liisan” tarinan poissaoloihin ja aikuisten tarjoamaan apuun. Aikuisen tulisikin kohdata nuori ymmärtävästi, jolloin nuoren kanssa syntyisi tasa-arvoista keskustelua. Tasa-arvoisen keskustelun myötä kukaan osapuolista ei aseta itseään kenenkään yläpuolelle. Tällöin nuorelle voi tulla luottavaisempi olo siitä, että hänen kertomuksillaan on merkitystä ja nuoren ajatuksia voidaan käyttää kehittäessä nuoren hyvinvointiin liittyviä asioita.

Nuorilla on paljon kokemuksia ja he ovat kokemuksellisesti viisaita. He kertovat omia tarinoitaan eri tavoin ja eri muodoissa. Samalla he antavat itsestään paljon tietoa, jota ammattilaisten täytyisi osata käyttää. Harvoin mitään pystytään kehittämään ilman kohde-

ryhmän edustajia. Nuoret pystyvät kertomaan kokemuksiaan toimivista ja toimimattomista käytännöistä, joita asiantuntijat pystyvät hyödyntämään kehittämisessä. Osallisuus ja kokemusasiantuntijuus ovat perusta sille, että nuoret nähdään ajattelevina ja osaavina toimijoina taustoista riippumatta. (Barkman ym. 2017, 7.) Nuorten kokemukset ja ajatukset tulisi ottaa huomioon rakentavana palautteena ja kehitysideoina. Nuorilta saamat ideat ja ajatukset ovat kallisarvoisia, varsinkin tilanteissa, jossa kehitetään jotakin nuoreen liittyvää asiaa. Koska nuoret ovat kohderyhmä, he useimmiten tietävät, mikä heitä palvelee parhaiten ja mikä ei. Kenenkään nuoren taustan ei tulisi vaikuttaa siihen, otetaanko hänen ehdotuksensa ja ajatuksensa huomioon kehittäessä nuoriin liittyviä asioita. Joillain nuorista saattaa kuitenkin olla useita kielteisiä kokemuksia siitä, että hänen ääntään ei kuulla, jonka vuoksi nuori on saattanut tehdä omia johtopäätöksiään äänen kuulemattomuuteen liittyen.

Ennen palaveria

Yhden mindmapin teemana oli ennen palaveria tapahtuvat asiat ja kysymys, miten nuori voi saada äänensä kuuluviin ennen palaveria. Esille nousi uskallus puhua asioista. Osa nuorista toi ilmi, että voi olla tilanteita, jossa ei uskalla sanoa aikuiselle omista haasteistaan elämässä. Nuori ei välttämättä uskalla puhua niistä aikuiselle, sillä pelkää aikuisen reaktiota tilanteeseen ja sitä, että aikuinen syyttää kaikesta vain nuorta, eikä ota nuoren haasteita tosissaan. Osa nuorista oli sitä mieltä, että olisi hyvä, jos aikuinen ottaisi ohjat nuoren tilanteesta ja hakisi yhdessä hänen kanssaan apua nuoren kokemiin haasteisiin. Airilan, Ahon & Nykäsen (2016, 6) mukaan hyvä yhteistyö aikuisen ja nuoren välillä lisää nuoren osallisuutta ja hyvinvointia. Toimiva yhteistyö mahdollistaa samalla myös nuoren tukemisen.

Pitäis ottaa rauhassa ja enemmän kuunnella sitä nuorta, jos sitä vaikka pelottaa kertoa joku asia.

Mun mielestä nuorten pitäis opetella siihen, että ne sanois suoraan vanhemmille, että on niin paha olla, ettei pysty mennä kouluun.

Eräs nuori toi keskustelussa esille, että on tärkeää kysyä nuoren asioista useammin kuin kerran. Aikuisten huomattessa, että nuorella ei ole kaikki hyvin, tätä ei kuitenkaan saisi painostaa tivaamalla vastauksia kysymyksiin. Nuoret puhuivat, että olisi hyvä, jos vanhemmat kysyisivät, mikä on ja haluaako nuori puhua. Nuori saisi itse päättää puhuuko, ja siten mahdollisesti uskaltaisi kertoa huolistaan, jonka jälkeen asioita alettaisiin selvittää. Osa nuorista piti olennaisena asiana, että vanhemmat eivät alkaisi heti syyttelemään, jos nuori on esimerkiksi jäänyt pois koulusta. Nuoret toivat ajatuksiaan esille myös siitä, että äänen voi saada kuuluviin ennen palaveria kuraattorin kanssa juttelemalla. He pitivät tär-

keänä sitä, että heidän kertomiaan asioitaan ei unohdettaisi yhden keskustelukerran jälkeen. Osa nuorten puheista kävi ilmi, että he luottavat siihen, että kuraattorille puhumisesta on hyötyä ja sieltä voi saada apua. Yksi nuorista toi esiin, että kuraattorille juttelusta ei ole niinkään hyötyä. Kyseisen nuoren mielestä jokainen pärjää omillaan ja omat asiat pidetään omana tietona. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2015) mukaan kuraattorin tehtävillä tarkoitetaan opiskelijan koulunkäynnin tukea ja ohjausta. Kuraattori pystyy tarjoamaan ohjausta ja tukea myös perhetilanteisiin. Opiskelijan asioita käsitellään ja pyritään selvittämään yhteistyössä vanhempien ja perheen kanssa.

Musta ei oo yhtään kivaa, jos se tulee sillain tykinkuulana "Miks sä oot ollu pois koulusta!?" et se asia pitäis ottaa sillai rauhallisemmin, koska muuten se menee siihen, ettei halua kertoa, ku toinen on sellai ärytyisiä.

Se pitäis jotenki saada sillai, et nuoret uskaltais enemmän ottaa apua vastaa.

Jos menee jollekki opettajalle tai kuraattorille vinkuu siit et sua kiusataa, nii sit sua vaa kiusataa enemmän.

Osa nuorista pohti sitä, miten aikuisen tulisi reagoida, jos huomaavat, ettei nuorella ole kaikki hyvin. Osa nuorista oli sitä mieltä, että aikuinen voi ottaa yhteyttä siihen huoltajaan, jonka luona nuori asuu. Eräs nuori kertoi näkemyksensä siitä, että on kuitenkin huomioitava se, kenen huoltajan kanssa nuorella on läheisin suhde. Huoltaja ei kuitenkaan aina näe, mitä nuoren sisällä on. Kun on todella paha olla, niin asioista kertominen ja aikuisen saama kuva voi vääristyä, varsinkin silloin kun huoltaja ei ole niin läheinen nuoren kanssa, kuin joku toinen luotettava aikuinen olisi. Työpajoissa osa nuorista pohti, miten aikuisten tuki ilmenee nuoren ollessa haastavassa tilanteessa. Esille nousi se, että aikuinen voi sanoa olevansa tukena ja myös kysyä, kuinka nuorella menee ja mitä hänelle kuuluu. Erään nuoren mielestä ei ole hyvä asia, jos aikuinen alkaa heti kysellä isoilla kysymyksillä liittyen esimerkiksi koulupoissaoloihin. Nuorten kanssa keskustellessa kävi myös ilmi, että aikuiset eivät saisi liian helposti uskoa, mitä nuori heille sanoo. Nuori voi kertoa esimerkiksi kiusaamistilanteeseen joutuessa, että kaikki on hyvin ja kiusaaminen on jo loppunut, vaikka näin ei tosiasiaissa olisikaan. Olisi tärkeää ottaa asiat kunnolla puheeksi ja selvittää perinpohjaisesti, miltä nuoresta oikeasti tuntuu, esimerkiksi menemällä porukalla juttelemaan koululle nuoren sekä kuraattorin kanssa.

Otetaan nyt rauhassa ja koitetaan selvittää tää, eikä oo mitään hätää, vaan yhdessä selvitetään nää asiat.

Eräs nuorista toi esiin, että ennen palaveria tulee käydä suihkussa ja pestä hampaat. Työpajoissa keskusteltiin yhdessä siitä, että siisteys ja huoliteltu ulkonäkö ovat osa pala-

veriin valmistautumista. Samassa lauseessa nuoret toivat esiin, että on hyvä miettiä, mitä palaverissa haluaa ehdottaa ja sanoa. Osa nuorista kertoi ajatuksiaan siitä, että palaveriin voi tuoda omia ehdotuksiaan, mutta niitä ei välttämättä kuunnella. Erään nuoren mielestä, opettajista, kuraattoreista ja muista asiantuntijoista ei ole hyötyä ennen palaveria. Opettajat ovat voineet olla kiinnostuneita nuoren asioista, mutta puhuminen ja huolestuneisuus eivät ole vieneet asioita eteenpäin nuorten haluamalla tavalla.

Palaverin aikana

Nuorille tuli paljon ajatuksia ”Liisan” tarinan pohjalta liittyen kokonaiskuvaan perheestä. He kokivat, että ”Liisan” veljen pulmat voivat vaikuttaa koko perheen tilanteeseen. Nuoret toivat esiin omia samantapaisia kokemuksiaan kuin kehystarinassa ilmenee. Perheessä voi olla monia ongelmia eri perheenjäsenillä. Osa nuorista koki, että kehystarinassa ”Liisa” voi tuntea, että vanhemmat eivät välitä hänestä, koska vanhemmat keskittyvät vain veljen tilanteeseen. Yksi nuorista toi ajatuksiaan esiin siitä, että palaverissa on voinut ilmetä ongelmia perheen sisällä. Tämän vuoksi on tärkeää, että koko perhe saa apua ja tukea. Nuoret kertoivat omien kokemusten pohjalta siitä, että perheen ongelmat heijastuvat helposti kaikkiin perheen jäseniin. Kysyttäessä osalta nuorista, mikä heidän roolinsa on palaverissa ja miksi he ovat paikalla, vastauksena oli, että koska paikalla täytyy olla. Osa nuorista koki, että heidän mielipiteensä palavereissa tulevat julki vain ehdotusten kautta.

Jos me sanotaa jotai nii ohjaajan pitää varmistaa se. Ei meil oo mitää sanavaltaa.

Muutama nuorista toi esiin, että liiallisella kyselemisellä ei edesauteta nuoren oman mielipiteen esiin saamista. Jos nuori ei itse pysty palaverissa tuottamaan sanallisesti ajatuksiaan, voi hänellä olla joku auttamassa. Nuoret kokivat, että tällaisen henkilö on hyvä olla joku, joka tuntee palaverissa olevan nuoren. Esimerkiksi vanhemmat voivat lisätä asioita nuoren kertomaan tai auttaa nuorta puhumaan omista asioistaan. Osa nuorista koki, että tilanne voi olla jännittävä. Tämän vuoksi olisikin hyvä tehdä tilanteesta rauhallinen ja rento. Tämän lisäksi nuoret halusivat, että palaveri on kokonaan nuorikeskeinen ja palaverissa keskityttäisiin aidosti nuoren asioihin. Suurin osa nuorista oli sitä mieltä, että on hyvä järjestää palaveri, jos on paljon huolia. Palaveria ennen huolia saa purettua luotettavalle aikuiselle ja palaverissa huolten kertomisen myötä tilanne selkiytyy.

Nuoret keskustelivat siitä, että olisi tärkeää, jos palavereissa olisi samat ihmiset paikalla. Näin ollen ei tarvitsisi kertoa samoja asioita moneen kertaan. Eräs nuorista nosti esille, että palavereja pitäisi olla useammin. Jos palavereja on nyt esimerkiksi kerran puolessa vuodessa, olisi hyvä tihentää välejä niin, että palavereja olisi kerran kahden tai kolmen kuukauden välein.

Nois palavereis on hyvä, jos sul on se yks ja sama, joka tietää sun asioist. Mut joskus on käyny sillee et yhtäkkii siel on iha uusii ihmisii ja ne ei tiä yhtää mitää. Ja sit pitää käydä kaikki asiat uudestaa taas läpi.

Nuoret kertoivat ajatuksiaan palaveriin liittyen. Jos nuori ei halua osallistua palaveriin, ei häntä voida pakottaa. Pakottamisesta tulee paine, eikä asiat mene eteenpäin, silloin asioita ei saa kerrottua niin, kuin ne oikeasti ovat. Tällöin palaverin pitäminen on turhaa. Jos asia on kuitenkin vakava ja palaveri täytyy järjestää nuoren vastustamisesta huolimatta, olisi tärkeää edetä rauhassa ja tuoda ilmi se, että palaverissa ollaan nuoren asialla ja edetään asia kerrallaan. Osa nuorista oli sitä mieltä, että palaveritilanteet tuntuvat kiireisiltä. Eräs nuorista ajatteli, että johtuuko kiireen tuntu siitä, että aikuisia ei kiinnosta nuoren asiat. Barkman ym. (2017, 17) korostaa myös sitä, että nuoren on hyvä olla paikalla oman elämänsä asiantuntijana. Nuori pääsee itse kertomaan, että puhutaanko palaverissa hänen mielestään oikeista asioista ja saiko hän äänensä kuuluviin. Barkman ym. tuo esiin samoja asioita, mitä työpajoissa nousi keskustelun aiheeksi. Nuoren pakollinen osallistuminen ei edesauta arvostavaa vuorovaikutusta ja osallisuutta. Tällöin toiminnan tavoitteena on joku muu kuin yhteinen, vastavuoroinen ja tasavertainen kohtaaminen.

Nuori ei välttämättä tiedä ammattilaisen työnkuvaa tai roolia, jolloin he eivät tiedosta, mitä ammattilainen voi tehdä heidän hyväkseen. Tästä syystä, moni nuorista ei usko ammattilaisen kykyyn auttaa. Nuoret kokevat usein, että aikaa tapaamiselle on varattu liian vähän. Nuoret saattavat myös tuntea tilanteet ja tapaamiset hankalina, sillä heiltä usein puuttuvat sanat kertoa omista kokemuksistaan ja tunteistaan. Useat nuorista saattavatkin tämän vuoksia kokea, että kasvotusten on hankalaa jakaa omia asioita. Nuoren kohtaamiseen ja luottamuksen rakentamiseen olisikin varattava aikaa, jotta nuori voisi kokea tilanteet ja tapaamiset miellyttävimpinä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017.)

Lisää sossui. Niil on niin paljon asiakkaita, ettei niit jaksa kiinnostaa yks nuori.

Jotta kokemusasiantuntijuus mahdollistuu, tarvitaan luotettavia ja turvallisia aikuisia nuorten ympärille. Näiden aikuisten täytyy saada nuoren luottamus ja valaa uskoa siihen, että he eivät petä nuorta. Nuorten ajatuksia kerätessä on hyvä ottaa huomioon, mitä nuori itse saa kokemustiedon jakamisesta. Tämän lisäksi ammattilaisen täytyy pohtia omaa asennettaan suhteessa nuoren kohtaamiseen ja kokemuksiin. (Barkman ym. 2017, 8.)

Palaverin jälkeen

Muutama nuorista koki perheen tärkeäksi myös palaverin jälkeen. Yleensä koko perhe tarvitsee tukea ja apua hankalan tilanteen selvittämiseksi. Nuorten omakohtaisissa kertomuksissa nousi vahvasti esiin, että perheen yhdessä tekemisellä on suuri merkitys, jotta

asioista saadaan keskustelua aikaan. Eräs nuorista toi esille ajatuksen, että esimerkiksi koulu ei ole se paikka, mikä on kokonaan vastuussa nuoresta ja perheen tilanteesta. Nuori ja hänen perheensä pystyvät yhdessä keskustelemalla huolehtimaan toisistaan ja keskustelemaan vaikeista asioista. Jos tämä ei kuitenkaan onnistu, voidaan tarvita ammattilaisen apua. Lähes kaikki nuoret kokivat, että yleensä perheet voivat tarvita ammatillista tukea ja ymmärrystä. Samalla täytyy panostaa vanhempiin, jotta he osaavat ja jaksavat auttaa nuoria vaikeissa tilanteissa. Osa nuorista koki taas erittäin vahvana sen, että jokainen perheestä tarvitsee yksilöllisesti apua, jotta tilanteet saadaan ratkaistua.

Suurimmalla osalla nuorista oli selkeä ajatus, että kaikki asiat lähtevät kotoa. Kotoa lähdetään kouluun ja siellä hoidetaan kouluasiat. Jos kotona ei ole kaikki hyvin niin se heijastuu helposti myös kouluun. Nuorten keskusteluista nousi esiin, että perheet tarvitsevat paljon apua, sillä nuoret uskaltavat puhua, kun perheessä ei ole niin paljon huolia ja paineita. Nuoret kertoivat myös, että palaverin jälkeen täytyy saada oma ääni kuuluviin. Äänensä saa esille, kun kontakti, esimerkiksi kuraattoriin, jatkuu. Osa nuorista piti tärkeänä sitä, että hänen asioistaan ollaan vielä palaverin jälkeenkin kiinnostuneita. Nuoret kokivat, että pienillä asioilla on merkitystä onnistuneen palaverin jälkeiseen toimintaan.

Nuorilta kysyttiin ajatuksia siihen, että miten he toivovat aikuisten kohtaavan heidät palaverin jälkeen. Tämä herätti paljon mielipiteitä siitä, miten aikuiset ovat heitä kohdelleet palaverien jälkeen. Suurimpana asiana nousi esiin, että aikuisten tulisi ottaa nuoret ja heidän asiansa vakavasti, mutta ei kuitenkaan ylireagoida niihin. Puheissa nousi esiin vahvasti halu siitä, että aikuiset keskittyvät heidän asiaansa aidosti, vaikka se tuntuisi aikuisista pieneltä asialta. Osa nuorista koki tärkeänä, että aikuiset kohtaavat heidät palaverin jälkeen samalla tavalla kuin ennen palaveria. He toivoivat, että aikuisten käytös ei muuttuisi palaverin jälkeen suuntaan eikä toiseen.

Osallisuuden mahdollistamiseksi aikuisen täytyy osata työskennellä nuoren kanssa ja kohdata hänet kunnioittavalla asenteella. Tällaisella kohtaamisella nuorelle tulee tunne, että aikuinen on aidosti kiinnostunut hänestä ja on läsnä työskentelyssä. Aikuiset ovat nuorten arjessa aktiivisina toimijoina kannustamassa heitä kertomaan omista kokemuksistaan. Huolenpito, välittäminen ja ihmisarvo liittyvät vahvasti nuoren tunteeseen osallisuudesta. (Barkman ym. 2017, 16.)

Vaik ois samana päivänä ollu palaveri, nii sit se opettaja tulee käytäväl vastaa nii se ei ees hymyile sulle. Nii toivois et olis ees semmosii pienii juttui vaik et hei miten menee tai jotain tällästä. Tai et tulis semmonen fiilis, et ne ei ois unohtanu.

Osalla nuorista oli kokemus siitä, että positiivisuus ja positiivinen kohtaaminen ovat isoja asioita. Kokemus siitä, että nuori ei ole paha ihminen nousi isona asiana yhden nuoren

puheessa. Eräs nuori koki positiivisena sen, että aikuinen kertoo, jos hänessä on tapahtunut jotain muutosta. Nuoret eivät itse välttämättä olleet huomanneet mitään erityistä. Yksi nuorista toi esiin, että opettaja oli huomannut hänen hymyilevän pitkästä ajasta. Tämä tuntui nuoresta hyvin merkitykselliseltä. Suurin osa nuorista koki, että pienillä asioilla, kuten kuulumisten kysymisellä, on selkeä merkitys hyvän kohtaamisen takaamiseksi. He eivät halua, että opettajat tai muut ammattilaiset välttelevät heitä, vaan kohtaavat heidät palaverin jälkeen täysin normaalisti. Purjo (2014) korostaa, että nuoret voivat kokea itsensä arvottomaksi, jos aikuinen jättää kohtaamatta hänet. Nuorille voi syntyä ajatus, että hänen käyttäytyessään hankalasti, hän on myös hankala ihminen. Tämän myötä ajatusketju voi jatkua siten, että nuori kokee olevansa huono ja arvoton ihminen.

Ehkä sinä päivänä, ku se palaveri on nii voi vähä jutella ja selventää asioita niin sanotusti.

Eräs nuorista toi esiin, että aikuisten tulisi huomata, milloin nuori tarvitsee apua, tukea ja lohdutusta. Nuoret kokevat, että jos he haluavat olla yksin, niin he menevät sellaiseen paikkaan, jossa kukaan aikuinen ei näe heitä. Toisaalta, jos nuori on yleisissä tiloissa surullisena tai itkuisena, se on aikuisille merkki, että nuori tarvitsee aikuisen turvaa. Nuoret kokivat tärkeänä, että palaverin jälkeen aikuinen yrittää saada selville nuoren halukkuuden puhua asioista. Nuoret toivat esiin esimerkin, että aikuinen voi rohkeasti kysyä, että ”haluatko puhua?”. Yleensä he kertovat, onko puhumiseen tarvetta vai ei.

Barkmanin ym. (2017, 7-8) mukaan osaaminen nähdään usein työntekijöiden, ammattilaisten ja tutkijoiden etuoikeutena. Kokemusasiantuntijuus ja asiakkaiden kuuleminen on noussut tärkeäksi osaksi kehittämistä. Nuoret tuovat omia näkemyksiään yhteiseen tarkasteluun. Nämä näkemykset perustuvat kokemuseräiseen tietoon, taitoon selviytyä ja kykyyn pärjätä monenlaisissa ympäristöissä. Pääasiassa nuoret tutkivat mielellään arjessa kohtamiaan ilmiöitä ja asioita. Uteliaisuuden ja samalla myös osallisuuden edellytyksenä on ajan, paikan ja tilan mahdollistaminen omien näkemysten ilmaisemiseen. Edellä mainitut asiat mahdollistuvat, kun aikuinen ottaa nuoren ajatukset tosissaan ja vie niitä yhdessä nuoren kanssa eteenpäin. Aktiiviset aikuiset pystyvät tuomaan nuorten kokemustietoa ihmisten keskuuteen ja samalla he vahvistavat nuoren selviytymistä, hyvinvointia ja osallisuutta.

7.3 Tulkinta

Pohtimalla analyysin tuloksia ja johtopäätöksiä tekemällä saadaan aikaiseksi tulosten tulkinta. Aineiston analyysissä nousseet asiat ja merkitykset selkiytetään ja samalla tuodaan esiin omaa pohdintaa. Pohdittavia asioita, joita tulkinnassa voi tulla esiin on esimerkiksi

tutkittavien kielellisten ilmausten merkitys tulostuloksissa. Kukaan ei havaitse asioita samalla tavalla, joten ei voi olettaa, että kaikki tulkitsevat asiat samoin. Tutkijan on hyvä pohtia kokonaisvaltaisesti useampia tulkintoja, koska esimerkiksi tutkijan oma kielenkäyttö on voinut vaikuttaa tuloksiin. On otettava myös huomioon se, että tutkittavien ymmärtäminen tiedonkeruutilanteessa voi vaikuttaa saatuihin tuloksiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 229-230.) Tuomen & Sarajärven (2018, 127) mukaan tutkijan täytyy pyrkiä ymmärtämään, mitä asiat osallistujille merkitsevät. Tulokinnassa tuodaan esiin lähteisiin pohjautuen eri pääkategoriat. Teoria tukee opinnäytetyöntekijöiden omaa pohdintaa ja on samalla myös perusteluna pääkategorioiden valikoitumiselle.

Monialainen asiantuntijaryhmä on tehnyt Päijät-Hämeessä luonnoksia huoneentaulun ja julisteiden muodossa. Kehittäjäryhmä on tehnyt luonnoksena opettajan huoneentaulun oppilaan kohtaamiseen poissaoloja ennen ja niiden alkuvaiheessa, opettajan ja vanhemman välisen yhteistyön huoneentaulun poissaoloihin liittyen ja monialaisen asiantuntijaryhmän tapaamisen -julistein. Tulokinnassa aineisto jaettiin kuviossa 1 olevien pääluokkien mukaan. Pääluokkien ja tulosten pohjalta tuodaan esiin pohdintaa siitä, mitä asiantuntijat voisivat lisätä vielä heidän tekemiinsä huoneentauluihin tai julisteisiin, jotta nuoren ääni tulee niissä varmasti kuuluviin.

Asiantuntijoiden apu

Tuloksista nousee esille rohkeuden ja itseluottamuksen tärkeys, jotta nuori pystyisi kertomaan omista haasteistaan aikuiselle. Aikuisen tulisi tarttua nuoren kertomiin asioihin ja yhdessä nuoren kanssa miettiä, miten toimitaan ja haetaanko apua jostain. Kiinnostus nuoren asioista nousee pääluokassa ”asiantuntijoiden apu” yhdeksi käsitteeksi. Tuloksista tulee ilmi myös se, että nuoret haluaisivat, että aikuiset ovat aidosti kiinnostuneita heidän asioistaan ja kysyvät useamman kerran nuorelta asioita, jotka huolestuttavat. Asiantuntijoiden tulisi löytää tasapaino kysymisen ja huolen välillä. Nuorten kertomuksia on myös tarkasteltava kriittisesti, sillä nuori ei välttämättä kerro totuutta ja voi esimerkiksi väittää kaiken olevan hyvin, vaikka todellisuudessa nuorella olisi vaikeuksia elämässään. Aikuisen tulisi siis huomioida nuorella tapahtuvat mahdolliset muutokset ja kysellä nuorelta asioista osoittaen aitoa kiinnostusta.

Joillain nuorilla voi olla vaikeuksia kertoa omista huolistaan aikuiselle. Tämä voi johtua siitä, että nuori ei luota asiantuntijoiden tai muiden aikuisten apuun. Suurin syy luottamuspulaan on se, että nuori ei tiedä minkälaiset vaitiolovelvollisuudet ammattilaisia koskevat. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017.)

Nuoren elämässä ilmetessä haasteita, olisi ihanteellista, jos nuorella olisi luotettava aikuinen, jolle hän voisi kertoa huolistaan. Tämä nousi esiin myös pääluokkien käsitteissä.

Tuloksia tarkastellessa voimme huomata ristiriidan siinä, saako nuori apua haasteisiinsa esimerkiksi käymällä juttelemassa koulukuraattorin kanssa. Osalla nuorista oli myönteisiä kokemuksia ja he pitivät kuraattorille juttelemista hyödyllisenä, kun taas joku nuorista oli sitä mieltä, että siitä ei ole apua. Tuloksista voimme päätellä, että koulukuraattorilta saama apu riippuu paljolti siitä, kuinka paljon on itse valmis ottamaan apua vastaan. Nuori, joka kertoi, ettei koulukuraattorille puhumisesta ole hyötyä, kertoi myös, että asiat on pidettävä omana tietonaan ja jokainen pärjää omillaan. Toiset nuoret, jotka olivat sitä mieltä, että koulukuraattorilta saa apua omiin haasteisiin, pitivät tärkeänä sitä, että aikuisille ja koulukuraattorille kerrotaan asiat niin kuin ne ovat. Huoneentauluissa ja julisteissa on siis tarpeellista tuoda esiin jokaisen nuoren yksilöllisyys ja se, että kaikki eivät tarvitse tai halua samalla tavalla apua kuin toinen.

Nuoret voivat käydä juttelemassa omista huolistaan koulussa luotettaville aikuisille, kuten terveydenhoitajalle tai koulukuraattorille. Asiantuntijan kanssa keskusteltaessa nuori saa itse päättää, kuinka paljon ja kuinka yksityiskohtaisesti hän kertoo omia asioitaan. On hyvä muistaa, että asiantuntijan tehtävä ei kuitenkaan ole tehdä päätöksiä nuoren puolesta vaan rohkaisee nuorta näkemään asioiden monet näkökulmat, avustaa nuorta löytämään omia vahvuuksia ja auttaa eteenpäin vaikeissa tilanteissa. (Nuortennetti 2018.)

Vanhemmat ja perhe

Tuloksia tarkastellessa voimme huomata, että nuoret pitävät tärkeänä sitä, että palaverissa olisi joku heille läheinen henkilö. Osalla nuorista ei ollut mitään ongelmia kertoa asioistaan palaverissa oleville henkilöille. Nuoret, jotka olivat tottuneet puhumaan avoimemmin asioistaan, pystyivät kuitenkin asettumaan sellaisen nuoren asemaan, jolla on vaikeuksia kertoa omin sanoin omista tuntemuksistaan ja haasteista. Julisteissa ja huoneentauluissa on hyvä korostaa jokaisen nuoren halua puhua asioista palaverissa. On tärkeää myös huomioida, että osa nuorista tarvitsee aikuisen avukseen puhumisessa.

Perheen ongelmat tulisi ottaa huomioon kokonaisvaltaisesti. Osa nuorista oli sitä mieltä, että perheen haasteita tulisi hoitaa yksilökohtaisesti eli keskustella ja tarjota apua jokaiselle perheenjäsenelle yksilöllisesti. Jotkut nuorista olivat taas sitä mieltä, että perheen haasteita pitäisi hoitaa yhdessä koko perheen kesken, keskittyen perheen ongelmiin samanaikaisesti. Kumpikin vaihtoehtoista on tärkeä huomioida. On kuitenkin myös keskityttävä jokaisen perheenjäsenen omaan elämään ja sen haasteisiin, jotta jokaiselle apua tarvitsevalle saataisiin oikeanlainen apukeino. Asiantuntijaryhmän on hyvä ottaa huomioon perheen yksilöllisyys ja heidän oma tapansa toimia. Asiantuntijat voivat kertoa kehittämisehdotuksia ja muita toimintatapoja, mutta silti kunnioittaa perheelle ominaista tapaa toimia.

Perheellä ilmetessä ongelmia, voi vanhemmilla olla ennakkoluuloja ottaa ammattiapua vastaan. Vanhemmat saattavat ajatella, että heitä syyllistetään tai he voivat kokea olevansa epäonnistuneita vanhemmuudessa. Usein ennakkoluulot kuitenkin poistuvat vanhempien tavatessa auttavan tahon edustajat. Voi olla tilanne, jossa vanhemmilla ilmenee niin haastavia omia ongelmia tai oireita, joiden vuoksi hän ei kykene antamaan tai etsimään nuorelle apua ja tukea, mitä nuori tarvitsee. Tällaisessa tilanteessa parasta, mitä vanhempi voi tehdä on hakeutua itse avun tai hoidon piiriin. Näin ollen vanhempi edesauttaa myös nuoren hyvinvointia. (Nuorten mielenterveystalo 2018.)

Osallisuus

Tuloksista selviää myös, että nuoret pitävät palavereja hyödyllisinä silloin, kun nuori on saanut tai saa kerrottua haasteista ja tunteistaan yhdelle tai useammalle aikuiselle. Tällöin on helpompaa keskittyä niihin asioihin, joita nuori itsekin pitää haasteellisina. Nuoret kertoivat, että palaverista ei ole hyötyä, jos nuori pakotetaan paikalle. Tuloksia tarkastellessa voidaan päätellä, että nuori, joka kertoo asioistaan aikuisille, on valmis ottamaan apua vastaan ja mitä luultavammin haluaa apua haasteisiinsa. Palaveriin pakotettu nuori ei kuitenkaan ole välttämättä vielä valmis ottamaan apua vastaan tai ei itse ole ymmärtänyt tarvitsevänsä apua. Nuoren halukkuus osallistua palaveriin on aina tärkeä selvittää ja hänen mielipiteensä palaverin järjestämisestä täytyy saada esiin.

Nuoren osallisuus tarkoittaa sitä, että nuori saa olla itse mukana työssä, jota tehdään hänen edun mukaisesti. Nuori voi itse olla mukana toteuttamassa, määrittämässä sekä arvioimassa sitä. Nuori tulisi aina nähdä yksilönä lähtökohdista riippumatta, mikäli pyrkimyksenä on vahvistaa nuoren osallisuutta. (Hotari, Oranen & Pösö 2009, 149.) Muukkonen (2009, 165) määrittelee, että nuoren mukanaoloon vaikuttavat vahvasti hänen ikänsä ja perheensä tilanne. Näiden pohjalta voidaan myös miettiä, että millaista osallisuutta tavoitellaan.

Nuoren rooli

Tuloksista ilmenee, että palaveritilanteiden toivotaan olevan nuorikeskeisiä ja että nuoren asioihin keskityttäisiin aidolla kiinnostuksella ilman kiirettä. Julisteisiin ja huoneentauluissa on tärkeä tuoda esiin se, että nuoret toivovat samojen ihmisten olevan koolla hänen asioitaan käsiteltäessä. Näin monialaisen asiantuntijaryhmän kokoontuminen toimisi paremmin. Monialaisen asiantuntijaryhmän kehittämisen kannalta nämä nuorilta tulleet mietteet ovat tärkeitä. Kehittäjäryhmässä voitaisiin kiinnittää erityistä huomiota edellä mainittuihin asioihin ja korostaa entisestään nuorikeskeisyyttä monialaisessa asiantuntijaryhmässä.

Nuoren osallistuessa suunnitteluun ja toimintaan aikuisten käsitykset nuorista voivat muuttua. Nuori voi muuttua passiivisesta kohteesta aktiiviseksi toimijaksi. Samalla vahvistetaan myös nuoren omaa käsitystä omien mielipiteiden ja itsensä arvosta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016a.) Aikuisilla voi olla täysin eri tärkeysjärjestys palaverissa, mitä nuorella on. Aina kuitenkin ei ole mahdollista, että päätöksenteko on vain nuoren käsissä. Vaikka päätös ei olisi nuoren mielipiteen mukainen, voi nuori kokea tärkeäksi, että häneltä on edes kysytty asiasta. Nuori oppii kantamaan vastuuta, kun hänen mielipidettä arvostetaan ja sitä on aikaa kuulla. (Aula 2008, 69.)

Nuorilla oli niin hyviä kuin huonojakin kokemuksia palavereista, nuoren huomioimisesta ja oman äänensä kuuluviin saamisesta. Ristiriidat ja eriävät kokemukset ovat rikkaus työtä tehdessä. Jos jokaisella olisi lähes samanlainen näkemys ja kokemus asioista, olisivat tulokset hyvin yksipuolisia. Nuoret toivat esille paljon asioita, joita olisi hyvä ottaa huomioon monialaista asiantuntijaryhmää kehittäessä. On tärkeää kiinnittää huomiota niin kielteisiin kuin myönteisiinkin kokemuksiin. Kielteisiin kokemuksiin liittyvät asiat on syytä ottaa huomioon ja pohtia, miten niitä voitaisiin parantaa ja voisiko jotain työskentelytapaa muuttaa. Myönteisiksi koettuja asioita on hyvä muistaa ylläpitää, jotta nuorten kokemus säilyy myös positiivisena.

Kohtaaminen

Purjo (2014) tuo esiin, että nuoren aitoon kohtaamiseen vaaditaan uskoa ja tahtoa. Uskolla tarkoitetaan rohkeutta aitoon ja läsnäolevaan kohtaamiseen Tahdolla viitataan, että aikuinen tahtoo kuulla, nähdä ja ottaa todesta nuoren yksilöllisesti. Aikuisen tulee ymmärtää nuoren oma kokemis- ja elämämaailma, jotta hän pystyy kohtaamaan nuoren.

Asioiden muistaminen ja kiinnostus nuoren asioista olivat kohtaamisen käsitteitä, joita pidettiin työpajoissa tärkeinä. Julisteissa ja huoneentauluissa on tärkeä korostaa aikuisten kohtaamista nuorten kanssa. Lähes jokainen nuori toivoi, että aikuisten käytös nuorta kohtaan ei muuttuisi palaverin jälkeen. Osalla nuorista oli kokemuksia siitä, että koulussa aikuiset ikään kuin sulkevat silmänsä nuoren pahoinvoinnilta. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että aikuiset puuttuisivat asioihin, joita he pitävät vähäänkään normaalista poikkeavana käytöksenä. Tuloksista selviää, että nuoret toivovat myös aikuisten rohkaistuvan kysymään nuorelta, haluaako hän jutella tai onko kaikki hyvin. Vaikka aikuinen saisi monta torjuvaa vastausta, hänen ei kuuluisi lopettaa kysymistä huomattessaan, että jollain nuorella ei aidosti ole kaikki hyvin. On kuitenkin tärkeä muistaa, että jokainen nuori on yksilö ja nuorilla on erilaisia tapoja ilmaista tunteitaan. Nuoret tarvitsevat aikaa luottamussuhteen rakentumiseen, mutta samalla kaipaavat sitä, että heidän asioistaan ollaan aidosti kiinnostuneita.

7.4 Tuotos

Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena syntyi nuoren roolikortti, jota käytetään monialaisen asiantuntijaryhmän case-simulaatioissa. Roolikortissa on nuorten ajatuksia siitä, mikä heidän roolinsa on ennen palaveria ja palaverissa. Asiantuntijat saavat myös tietoa siitä, miten nuoret haluaisivat, että heidät kohdataan. Roolikorttiin saatu aineisto on peräisin työpajoista nousseista nuorten ajatuksista ja tulosten analysoinnista.

Ennen palaveria

Nuorten kanssa käytiin keskustelua heidän roolistaan ennen palaveria. Osa nuorista toi esille, että olisi hyvä rauhoittua ja miettiä, mitä haluaa sanoa ennen palaveria. Olisi hyvä myös kerätä rohkeutta, ajatuksia ja itseluottamusta. Nuoret kertoivat, että on myös tärkeää pohtia, miksi ollaan palaverissa. Osa nuorista piti turvallisena ajatuksena sitä, että palaverissa olisi mukana joku sellainen henkilö, joka tietäisi hyvin nuoren tilanteen. Tällainen luotettava aikuinen osaisi kertoa nuoren puolesta nuoren mietteet omasta tilanteesta, jos nuori itse ei uskalla kertoa asioistaan. Keskusteluissa nousi esiin nuorten ajatuksia siitä, että ennen palaveria nuoren rooli on saada apua aikuisilta kaikkiin asioihin.

Ennen palaveria täytyy kerää sitä rohkeutta ja niitä ajatuksii, mistä halua puhuu.

Jos jännittää hirveesti nii ottaa ne kymmenen sisään ja ulos puhallusta niin että rauhoittuu ja rentoutuu ennenku rupee puhuu kaikista asioista.

Palaverin aikana

Työpajassa keskusteltiin nuorten roolista palaverissa. Suurin osa nuorista oli sitä mieltä, että he ovat kertomassa omia kokemuksiaan, mielipiteitään ja ajatuksiaan. Osalla nuorista oli kokemus, että välttämättä ei itse tarvitse olla kertomassa omista asioistaan, vaan joku toinen henkilö voi kertoa niistä heidän puolestaan. He kuitenkin kokivat, että on hyvä olla paikalla, jotta voi tarvittaessa korjata tai lisätä toisen kertomaan omia ajatuksiaan. Nuorten mielipiteitä ja ajatuksia tulisi hyödyntää työssä ja sen pitäisi olla jo sisäänrakennettua toimintaa (Airila ym. 2016, 21).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2017b) mukaan nuoren osallisuutta pystytään edistämään varhaisessa vaiheessa kuulemalla nuoria ja ottamalla heidät mukaan päätöksentekoon. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2016b) korostaa myös sitä, että nuorella on aina oikeus olla osallistumatta esimerkiksi palaveriin niin tahtoessaan. Nuori pystyy vaikuttamaan prosessiin pohtimalla, keitä haluaa palaveriin osallistuvan tai millä tavalla asioita käsitellään. Nuoren täytyy myös saada ilmaista itseään hänelle ominaisella tavalla. Jos

hän ei kuitenkaan siihen itse pysty, nuorella on mahdollisuus saada tukea asiansa ilmaisuun.

Se on tärkeätä, että sä pystyt ite sanoo asias, koska sä oot siinä roolissa, että se kaikki apu on sua varten. Siitä ei pidä ottaa mitään paineita.

Keskusteluissa nousi esiin, että vaikka nuori ei puhuisi mitään, niin hänen kehonkielensä ja ilmeistään huomaa helposti, jos joku asia ei mene niin kuin hän haluaisi. Tässä kohtaa aikuisten täytyy nuorten mielestä osata huomioida nuoren tunnetiloja ja ilmeitä, jotta hänestä ei kerrota virheellistä tietoa. Osa nuorista kertoi luottavansa aikuisiin, joten he ovat palaverissa myös sen takia, että saavat apua tilanteeseensa turvallisilta aikuisilta.

Ei se haittaa vaikkei saa sanottuu kaikkee, koska siin on vanhempi vierellä. Ja ne aikuiset on sua varten siellä. Ne haluaa ymmärtää ja auttaa.

Kantsii olla siellä vaikka joku muu kertoiski ne asiat sun puolesta. Jos sul tulee vaikk semmonen olo et toi aikuinen kertoo jotenki väärin nii se voidaan sitte korjata. Esimerkiksi jos kuraattori kertoo et nuorest tuntuu pahalta olla koulussa sen ja sen takia nii nuori voi aatella et ei toi ihan noinkaa mee ja voi sitten korjata sen.

Opinnäytetyön tekijät tarttuivat samalla myös kysymykseen nuoren roolista jatkotoimien toteutumisen suhteen. Lähes kaikki nuoret kokivat, että täytyy olla sitoutunut toimimaan. Avun vastaanottaminen on tärkeä osa asioiden sujumista. Nuorten ajatuksista nousi esiin, että puhuminen auttaa myös tässä tilanteessa. Jos jokin ei tunnu oikealta, niin siitä täytyy sanoa ääneen. Samalla nuoret ajattelevat, että täytyy toisaalta ottaa riskejä, ja pystyä luottamaan uuteen aikuiseen, jos tilanteesta tulee jatkotoimenpiteitä.

Kylhä siel ny pitää itekki puhuu ja jos sä meet esimerkiks jollekki psykologille puhumaan nii kylhä sun pitää puhuu sun asioista siellä. Et eihä se voi mennä vaa sillee et sä käyt kerran viikossa istumassa 45 minuuttii hiljaa. Sillo se työskentely ei tuota mitään tulosta. Kyl siin pitää itekki olla mukana ja sitoutuu.

Ja jos sä saat jotai jatkotoimenpiteit nii sehä tarkoittaa et tää jatkuu viel tää toiminta nii mun pitää viel yrittää saada tätä asiaa selville ja ottaa enemmän apua vastaan.

Nuorilla oli selkeitä ajatuksia siitä, miten palaverissa toimitaan ja millainen jokaisen rooli siellä on. Päälimmäisenä nousi esiin, että ketään kohtaan ei saa olla epäkohtelias vaan kaikkia kuunnellaan. Nuoret nostivat myös esiin, että jokaisen täytyy saada sanoa, mitä on sanomassa. Samalla on myös olennaista, että nuorelle annetaan aikaa koota omia ajatuksiaan. Osa nuorista koki, ettei heillä itsellään ole sanavaltaa palaverissa, vaan jonkun aikuisen täytyy vahvistaa nuoren kertoma todeksi palaverissa. Kysyttäessä osalta nuoris-

ta, mikä heidän roolinsa on palaverissa ja miksi he ovat paikalla, vastauksena oli, että koska paikalla täytyy olla. Osa nuorista koki, että heidän mielipiteensä palavereissa tulevat julki vain ehdotusten kautta.

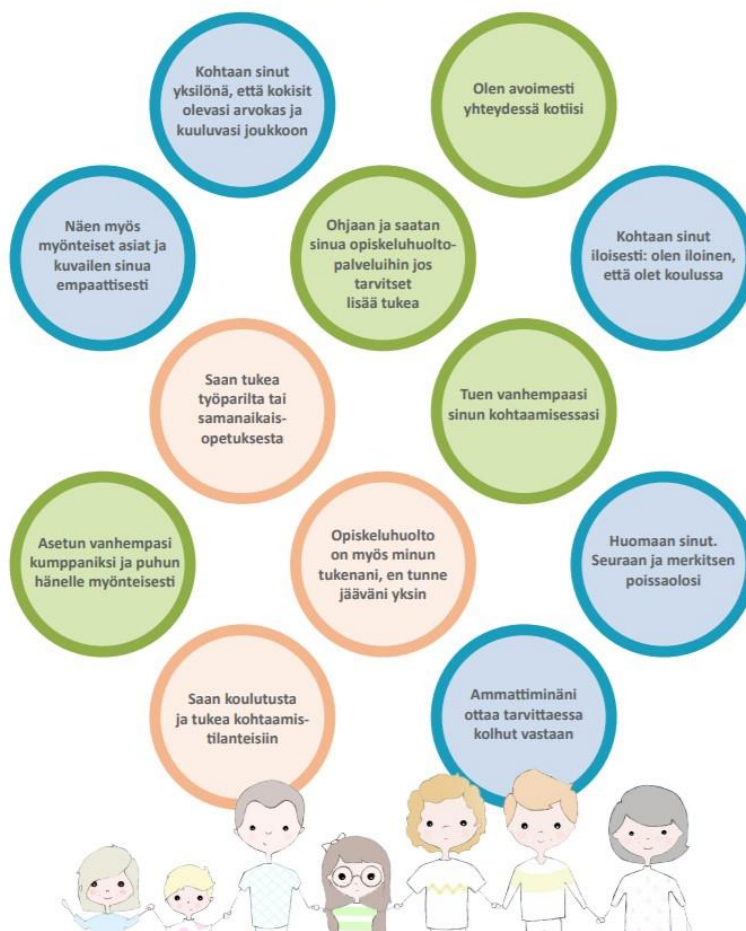
Meiän pitää olla paikall, ku ei ne voi puhuu meitä asioist ilma meit, et ei siin oikee muuta oo.

Nuoren roolikortti

Roolin käsitteen avulla pystytään selittämään yksilön käyttäytymistä, ryhmien välisiä suhteita, vuorovaikutusta ja minäkäsitystä. Muiden ihmisten kohdistamat odotukset muokkaavat roolia. Rooliteorian mukaan ihminen kasvaa ulos vanhoista rooleista ja samalla oppii uusia. (TYT 2018.) Nuoren roolikortti on syntynyt niistä asioista, mitä nuoret pitivät tärkeinä liittyen monialaiseen asiantuntijaryhmään ja heidän rooliinsa siinä. Monialainen asiantuntijaryhmä on tehnyt Päijät-Hämeessä luonnosta aikuisten ajatuksista liittyen osallisuuteen, vanhemmuuden tukemiseen ja monitoimijaisuuteen. Kuvassa 1 olevat siniset pallot liittyvät osallisuuteen, vihreät vanhemmuuden tukemiseen ja punaiset monitoimijaisuuteen.

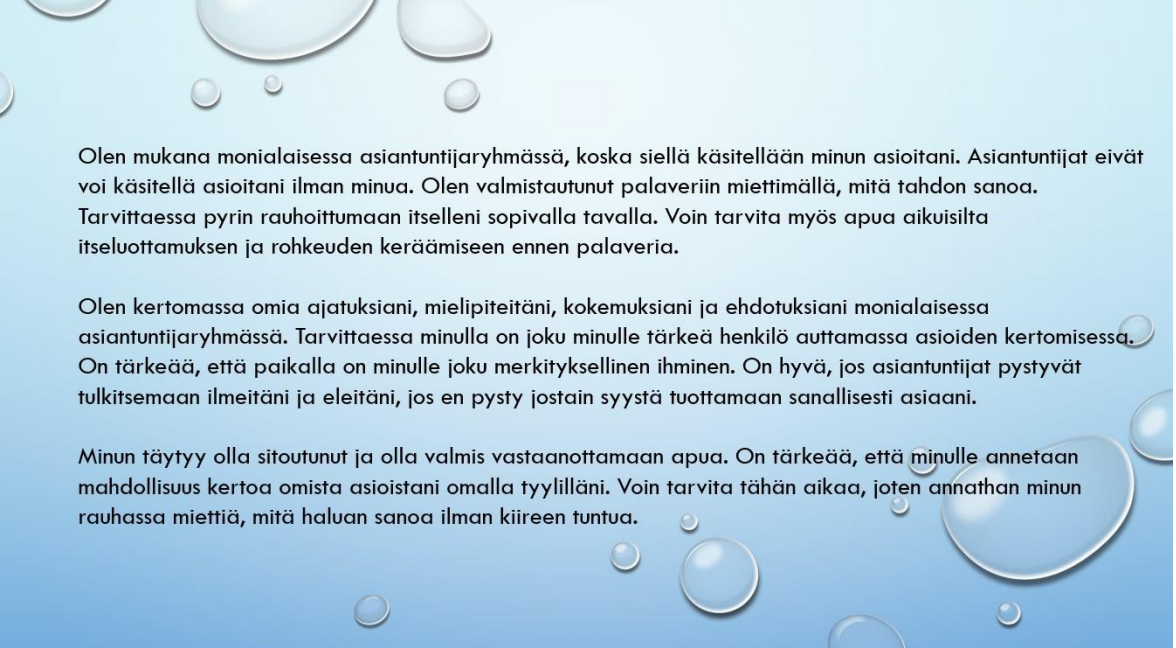
Luonnoksessa nousee esiin osallisuuteen liittyen nuoren hyvä ja aito kohtaaminen. Vanhemmuuden tukemiseen liittyviä ajatuksia ovat esimerkiksi vanhemman tukeminen nuoren kohtaamisessa. Monitoimijaisuudesta on nostettu esiin myös kohtaaminen ja siihen liittyvän koulutuksen ja tuen tärkeys. Luonnoksessa on paljon tärkeitä asioita esillä, mutta se on tehty aikuisten näkökulman pohjalta. Työpajoihin osallistuneilla nuorilla oli selkeitä ajatuksia edellä mainittuihin asioihin. Työpajoissa nousi selkeänä esiin positiivisuus kohtaamisessa. Sitä on hyvä korostaa myös asiantuntijoille ja tuoda esiin sen tärkeyttä, koska se nousi useasti esiin nuorten puheissa ja tuntui olevan nuorille merkityksellinen asia. Osalla nuorista oli selkeästi tärkeää, että perhe on vahvasti mukana monialaisessa asiantuntijaryhmässä ja nuoren arjessa. Tämän vuoksi onkin hyvä korostaa perheen merkityksellisyyttä sekä sitä, että apua tarjotaan, kun sitä tarvitaan. Tulosten pohjalta nuoret pitävät tärkeänä sitä, että perheen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin puututaan ja perheessä olevia haasteita selvitetään yhdessä. Monialainen asiantuntijaryhmä voi hyödyntää nuorten mielipiteitä tämänkaltaisia julisteita tehdessään. Ei välttämättä tarvitse järjestää työpajaa, vaan voi kysyä avoimesti nuorilta kysymyksiä, joihin he tarvitsevat vastauksia.

Opettaja ja oppilas

KUVA 1. Päijät-Hämeen kehittäjäryhmän luonnos huoneentaulusta opettajan ja oppilaan kohtaamisesta poissaoloja ennen ja niiden alkuvaiheessa (Haavisto 2018a)

Nuoren roolikorttiin on koottu ajatuksia, joita työpajoihin osallistuneet nuoret pitivät merkityksellisinä. Roolikortti on kirjoitettu samanlaiseen muotoon kuin asiantuntijoidenkin roolikortit. Roolikortin voi liittää suoraan asiantuntijoiden roolikorttien jatkeeksi. Näin asiantuntijat saavat tietoa, mikä nuoren rooli on palaverissa ja miten he toivovat, että heidät huomioidaan. Jokainen nuori on yksilö, joka tulee muistaa palavereissa ja kaikenlaisessa kohtaamisessa. Tämä roolikortti ei välttämättä päde jokaiseen nuoreen, mutta se on suuntaa antava; miten osa nuorista toivoisi, että heidät kohdataan ja millaiseksi he ajattelevat oman roolinsa aikuisten ympäröimänä.

Olen mukana monialaisessa asiantuntijaryhmässä, koska siellä käsitellään minun asioitani. Asiantuntijat eivät voi käsitellä asioitani ilman minua. Olen valmistautunut palaveriin miettimällä, mitä tahdon sanoa. Tarvittaessa pyrin rauhoittumaan itselleni sopivalla tavalla. Voin tarvita myös apua aikuisilta itseluottamuksen ja rohkeuden keräämiseen ennen palaveria.

Olen kertomassa omia ajatuksiani, mielipiteitäni, kokemuksiani ja ehdotuksiani monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Tarvittaessa minulla on joku minulle tärkeä henkilö auttamassa asioiden kertomisessa. On tärkeää, että paikalla on minulle joku merkityksellinen ihminen. On hyvä, jos asiantuntijat pystyvät tulkitsemaan ilmeitäni ja eleitäni, jos en pysty jostain syystä tuottamaan sanallisesti asiaani.

Minun täytyy olla sitoutunut ja olla valmis vastaanottamaan apua. On tärkeää, että minulle annetaan mahdollisuus kertoa omista asioistani omalla tyylilläni. Voin tarvita tähän aikaa, joten annathan minun rauhassa miettiä, mitä haluan sanoa ilman kiireen tuntua.

KUVIO 2. Nuoren roolikortti

8 ARVIOINTI

8.1 Nuorten palaute

Arvioinnilla tarkoitetaan sellaista toimintaa, jonka avulla voidaan selvittää, mitä hyvää tai vähemmän onnistunutta jossakin asiassa on. Sen tavoitteena voi olla muun muassa jonkin toiminnan kehittäminen. Arvioinnin tulisi johtaa konkreettisiin toimenpiteisiin toiminnan parantamiseksi. Arviointia voidaan pitää keinona rakentaa parempaa yhteishenkeä ja jakaa ryhmässä onnistumisen kokemuksia. (Opintokeskus Sivis 2018.) Opinnäytetyön tekijät valitsivat arviointitavaksi yhteisen keskustelun työpajoista niiden päätyttyä. Yhteinen keskustelu tuntui luontevalta tavalta kerätä arviointia ja palautetta nuorilta, sillä työpajoissa oli syntynyt hyvä keskusteluyhteys nuorten ja opinnäytetyöntekijöiden välille.

Nuorilta kysyttiin vapaamuotoista palautetta työpajan lopussa. Nuoret olivat valmiina antamaan palautetta, ja se oli pääosin hyvää ja rakentavaa. Jokaiselle annettiin mahdollisuus antaa palautetta, mutta kaikki eivät halunneet kertoa omaa mielipidettään. Palautteen antamisessa kunnioitettiin myös sitä, kun joku ei halunnut antaa palautetta. Vapaamuotoisen palautteen pohjalta osa nuorista oli sitä mieltä, että tällainen työ on erittäin tärkeää ja heidän mielipiteillään on merkitystä. Osa nuorista taas toi esiin, että vaikka nuorten mielipiteitä kysytään työpajassa, ei se todennäköisesti muuta asioita oikeassa elämässä. Palautetta tuli myös osaltaan työpajoissa keskusteltaessa. Nuoret antoivat merkityksellistä tietoa asiantuntijoille muun muassa kohtaamisesta ja perheen merkityksestä nuoren asioissa.

Hyvä ilmapiiri ja halutaa auttaa ja ymmärtää mitä meitä pääs liikkuu. Pysty puhuu tosi avoimesti.

On tärkeää saada eri-ikäisten nuorten mielipiteet ylös ja sit niitä arvostetaan.

No en mä nyt tiää oliko täst taas ny mitää hyötyä. Ei mikää asia tuu ikinä muuttuu missää.

Ihanaa, että tämmösii asioita tehdään. Ja tää työ mitä te teette, nii kuulostaa jotenki tosi ihanalta. Ja on hienoo, et nuoren kokemuksii ja mielipiteitä kuunnellaan.

Joo ihan fine.

On olemassa ihmisiä jotka välittää nuoren mielipiteistä!

Toisessa työpajassa oli ainoastaan poikia. Heidän mielestään ”Liisan” tarinaan oli vaikea samaistua, koska heillä ei ollut omakohtaista kokemusta muun muassa viiltelystä tai siitä, että ystävistä ollaan niin huolissaan. He kokivat, että jos tarinassa olisi ollut poika ja

haasteet olisivat olleet toisenlaisia, heidän olisi ollut helpompi ymmärtää tilannetta. Tämä on hyvä ottaa huomioon, jos tämänkaltaisia työpajoja järjestetään myöhemmin. Pojat ja tytöt suhtautuvat asioihin eri tavalla. Suhtautumisen lisäksi omat kokemukset voivat vaikuttaa siihen, miten nuori reagoi tällaiseen työskentelyyn ja aikuisten apuun.

8.2 Monialaisen asiantuntijaryhmän palaute

Opinnäytetyön yhteyshenkilönä toimiva Anne-Marie Haavisto on esitellyt opinnäytetyöstä saatuja tuloksia Terveystieteiden- ja hyvinvoinnin laitoksen (THL), Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) ja Opetushallituksen (OPH) LAPE-kehittämistä ohjaavalle henkilöstölle sekä Uudenmaan ja pääkaupunkiseudun LAPE-hankkeille. Kävimme Haaviston kanssa sähköpostiviesteillä läpi opinnäytetyön palautteen. Haaviston (2018) mukaan opinnäytetyössä nostetut nuorten ajatukset ja niiden pohjalta tehdyt tulkinnat herättivät paikalla olleissa ihmisissä tunteita: ymmärrystä ja empatiaa. Paikalla olleet henkilöt kokivat, että nuoret olivat tulleet kuulluiksi. He antoivat myös myönteistä palautetta nuoren roolikortista, josta heidän mukaan kuvastui aito nuori.

Yhdessä tekemästämmme työstä oltiin paitsi kiinnostuneita, myös erittäin vaikuttuneita.

Haavisto (2018b) on ollut mukana erään kunnan simulaatiossa, jossa nuori poika oli puheenvuoroissaan tuonut samoja asioita esille, mitä opinnäytetyöstä on noussut ydinasioiksi. Haavisto korostaa, että tuntuu hyvältä, kun samat asiat tulevat esiin muiden nuorten äänen kautta. Monialaisessa asiantuntijaryhmässä on ollut tärkeää, että nuorta kuvaillaan empaattisesti, mikä nousi Haaviston mukaan myös roolikortissa vahvasti esiin. Nuoren näkökulman kuuleminen asiantuntijoiden kesken on vahvistanut aikuisten tapaa toimia nuoren kanssa.

Työssä on löydetty oikeat asiat ja ne on kerrottu sellaisella tavalla, joka kuulostaa keltä tahansa nuorelta.

Haavisto (2018b) korostaa tyytyväisyyttään yhteistyöhön. Haavisto antoi palautetta, että opinnäytetyön tekijät ovat olleet aktiivisia yhteydenpitäjiä. Tämän lisäksi vahva läsnäolo ja mukana olo kehittämisessä on noussut esiin. Haavisto koki, että prosessi on ollut koko ajan hallussa ja opinnäytetyön tekijät ovat toimineet johdonmukaisesti alusta asti. Haavisto totesi lopuksi, että ”kuin olisi tehnyt työtä kahden ammattilaisen kanssa”.

8.3 Itsearviointi

Opinnäytetyöstä ei tee laadukkaaksi mikään yksittäinen kohta vaan työtä katsotaan rakenteellisesti ja prosessin kokonaisuuden pohjalta. Laadukkuus edellyttää, että tutkija tarkistaa jatkuvasti omaa toimintaa ja asioita, ajattelemista, kyseenalaistamista sekä teoretisointia. Laadun arvioinnissa otetaan huomioon työn kurinalaisuus, eri osien yhteensopivuus ja toimivuus, lähtökohdat, prosessi ja empiiriset toimintatavat, aineiston laatu sekä lopputulokset ja päätelmät. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 138-141.)

Opinnäytetyön tekeminen sujui aikataulussa ja tiiviissä yhteistyössä koko prosessin ajan. Opinnäytetyötä tehdessä molemmilla opinnäytetyöntekijällä oli selkeät roolijaot ja molemmat hoitivat oman osuutensa sovitusti. Teoriaosuuden kirjoittaminen luonnistui molempien opinnäytetyön tekijöiden vahvalla motivaatiolla. Luotettavan kirjallisuuden löytymisen mahdollisti eri tiedonhakupalvelut, toimeksiantaja ja eri kaupunkien kirjastot. Toimeksiantaja tuki opinnäytetyön tekijöitä koko prosessin ajan. Tämä mahdollisti opinnäytetyön edistymisen aikataulussa. Tarvittava tuki, apu ja vinkit toimeksiantajalta ja myös toisilta koettiin hyödyllisiksi, riittäviksi ja tarpeenmukaisiksi. Airaksinen (2009) korostaa, että toiminnallisessa opinnäytetyössä oman työn ja toiminnan arviointi kuuluvat osaksi prosessia. Tekijä pystyy perustelemaan ja pohtimaan työtään ja siitä esiin nousseita tuloksia.

Itsearviointi on kriittistä pohtimista omaa toimintaa kohtaan. Itsearvioinnissa on hyvä pitää mielessä kolme asiaa: lupaamien asioiden tekeminen ja niissä onnistuminen, muutoksen aikaan saaminen ja oikeiden asioiden tekeminen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017c.) Opinnäytetyön tekijät tekivät lupaamansa asian eli tavoitteessa onnistuttiin: roolikortti saatiin tehtyä ja monialainen asiantuntijaryhmä sai tarvitsemaansa tietoa nuoren kohtaamiseen, osallisuuteen ja rooliin liittyen. Toivon mukaan tuotoksella saadaan aikaan muutosta hyvään suuntaan ja asiantuntijat kiinnittävät entistä enemmän huomiota nuoriin ja heidän kanssaan työskentelyyn. Oikeita asioita tehtiin ja nuoren rooliin liittyviin asioihin saatiin vastauksia. Tämän lisäksi saatiin muuta tärkeää tietoa nuoren kanssa työskentelyyn.

Nuorille järjestetyt työpajat sujuivat suunnitelmien mukaisesti ja molemmat opinnäytetyön tekijät saivat omalla panostuksellaan osallistettua nuoria toimintaan. Työpajoihin haluttiin luoda rento ja avoin tunnelma. Rento ja avoin tunnelma alkoi syntyään molemmissa työpajoissa heti alkuun, kun nuoret otettiin iloisesti ja innokkaina vastaan. Tunnelmaan vaikutti myös se, että työpajojen kulkua käytiin läpi ja sitä, että jokainen saa olla omana itsenään työpajassa ja mitä vain asioita saa tuoda julki, liittyi se käsittelyssä olevaan asiaan tai ei. Tekijät olivat tyytyväisiä työpajoista saatuun materiaaliin ja siihen, kuinka hyvää

keskustelua nuorten kanssa syntyi. Kanervikon koulu ja Nuorisokoti Jaloverso ryhtyivät mielellään yhteistyöhön kehittämään monialaista asiantuntijaryhmää. Työpajoihin osallistuneet nuoret tulivat eri lähtökohdista, joten heidän erilaiset mielipiteensä rikastuttivat opinnäytetyötä. Tämän vuoksi opinnäytetyöhön syntyi tarvittavaa ja monipuolista tietoa.

Opinnäytetyön ja työpajojen myötä opinnäytetyön tekijät saivat uusia näkökulmia eri asioihin liittyen palaverin eri vaiheisiin ja nuoren rooliin niissä. Opinnäytetyön tekijät kokivat erittäin silmiä avaavana kuulla nuorten ajatuksia kohtaamisista, kohtelusta ja heidän roolistaan. Nuorten kommentit saivat pohtimaan asiantuntijoiden ja aikuisten tapaa kohdata nuoret haastavissa elämäntilanteissa. Jokainen nuori haluaa tulla kohdatuksi yksilönä ja, että hänen mielipiteensä otetaan huomioon.

9 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessin aikana opinnäytetyön tekijät kokivat ammatillista kasvua päästyään kehittämään tärkeää ja mielekästä osa-aluetta. Ammatillinen kasvu voi joissain tapauksissa tapahtua huomaamatta. Omat näkemykset ovat syventyneet ja ymmärrys lisääntynyt tiedon kasvaessa opinnäytetyötä tehdessä. Opinnäytetyöprosessin kautta ammatillinen itsevarmuus toimia osana kehittämistä nuorten kanssa lisääntyi. Opinnäytetyön tekijät kokivat nuorten ja perheiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja sen tukemisen merkityksellisenä ja halu olla mukana kehittämässä kyseisiä asioita parempaan suuntaan kasvoi.

Voiko mikään olla sen rohkeampaa kuin antaa kasvonsa, ajatuksensa, tunteensa ja tarinansa yhteiseen hyvään? Toiveeseen, että tulevaisuudessa lapsilla olisi asiat paremmin. (Barkman 2017, 6.)

Työpajoissa koettiin onnistumisia opinnäytetyön tekijöiden ja nuorten kesken. Työpajat onnistuttiin suunnittelemaan ja toteuttamaan kokonaisuudessaan. Työpajoissa huomioitiin, että osalla nuorista oli hankaluuksia puhumisen suhteen alkujännityksen vuoksi. Alkujännityksestä huolimatta nuorilla muodostui myönteisiä kokemuksia kohtaamisesta aikuisten kanssa. Nuorilla oli erilaisia kokemuksia palaverista ja se näkyi työpajoissa. Suurimmalla osalla nuorista ajatukset palaverien hyödyistä ja luottamuksesta aikuisten välittämiseen ja tekemiseen olivat positiivisia.

Työpajoihin osallistuneilla nuorilla oli erilaisia kokemuksia kohtaamisesta, ja ne tulivat selkeästi esiin keskusteluiden myötä. Tämän takia on tärkeä muistaa, että opinnäytetyö ei ole yleistys kaikkien nuorten ajatuksista vaan työpajoihin osallistuneiden nuorten pohdintaa ja ajatuksia. Nuoret kertoivat, mihin asioihin tulisi kiinnittää huomiota ja mitä he toivoivat. Jokainen kohtaaminen on ainutlaatuinen, ja jokainen paikalla olija vaikuttaa vuorovaikutuksen syntyyn. Osallisuuden kokemus näyttää tuottavan tyytyväisyyttä ja luottamusta. Nuorten kanssa työskenneltäessä olisi olennaista ottaa huomioon nuorten pohdinnat ja kokemukset arjessa. Aikuisen olisi hyvä osata huomioida myös nuoren sanatonta viestintää. Jokainen tulisi kohdata yksilöllisesti ja aidosti omana itsenään.

Eettisyys

Opinnäytetyötä tehdessä on otettava huomioon monia eettisiä kysymyksiä. Eettisten periaatteiden tunteminen ja sisäistäminen sekä niiden mukaan toimiminen on jokaisen tutkijan omalla vastuulla. Jotta opinnäytetyö olisi eettisesti hyvä, on sen teossa noudatettava tieteellistä käytäntöä. (Hirsjärvi ym. 2009, 23.) Työssä on noudatettava rehellisyyttä, objektiivisuutta ja tarkkuutta. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että tuloksia ei saa muuttaa.

Edellä mainitut asiat tulee huomioida jo työn suunnitteluvaiheessa. Työtä tehdessä on hyvä muistaa eettisyys tulosten tallentamisessa, esittämisessä ja arvioinnissa. Menetelmien valikoituessa noudatetaan kyseisen menetelmän mukaisia ohjeita eettisyyden varmistamiseksi. (Kananen 2017, 190.) Työpajoista saadut nuorten ajatukset ja näkökulmat löytyvät opinnäytetyöstä sellaisenaan, eikä niitä ole muutettu. Myös opinnäytetyötä esitetäessä, nuorten ajatukset tuodaan esille juuri niin, kuin he ovat ne meille esittäneet.

Ihmisarvon kunnioittaminen on yksi opinnäytetyön eettisistä arvoista. Tämä tarkoittaa, että ihmisillä on oikeus päättää haluavatko he osallistua. Työssä on olennaista ottaa myös huomioon se, miten suostumus selvitetään ja hankitaan. Osallistuville henkilöille kerrotaan siitä, mitä työn aikana tapahtuu. Tämän lisäksi osallistuminen on vapaaehtoista. (Hirsjärvi ym. 2009, 21-22.) Kaikki työpajoihin osallistuneet nuoret olivat paikalla vapaaehtoisesti. Kanervikon koulun opettajat ja Nuorisokoti Jaloverson johtaja olivat pohtineet omissa yksiköissään, ketkä nuorista olisivat voineet olla kiinnostuneita osallistumaan työpajaan ja ketkä mahdollisesti toisivat esille monia ajatuksia liittyen nuoren rooliin monialaisessa asiantuntijaryhmässä.

Työhön osallistuville on syytä kertoa, millaisesta aineistonkeruusta on kyse, mitkä ovat työn tavoitteet ja tarkoitus ovat ja mitä osallistujalta odotetaan. (Kananen 2017, 194.) Työpajat aloitettiin kertomalla nuorille, keitä olemme ja miksi olemme paikalla. Työpajojen alussa avattiin opinnäytetyön aihetta, tarkoitusta ja tavoitetta. Nuorille kerrottiin, että heidän tehtävänsä on tuoda omia ajatuksiaan esille. Tämän lisäksi esiin tuotiin sitä, miten heidän mielipiteensä ja ajatuksensa ovat tärkeitä koulun monialaisen asiantuntijaryhmän kehittämisen kannalta.

Opinnäytetyötä tehdessä on syytä pyytää suostumus osallistumisesta. Suostumus osallistumiseen voi olla vapaamuotoinen. Se voi olla suullinen tai kirjallinen. Myös kyselylomakkeeseen vastaaminen voidaan tulkita suostumukseksi tutkimukseen osallistumiseen. (Kananen 2017, 192.) Kanervikon koululle ja Nuorisokoti Jaloversoon on lähetetty sähköisessä muodossa Vanhemman suostumus alaikäisen lapsen osallistumisesta työpajaan -lomake. Talentian (2017, 38) sosiaalialan ammattihenkilön eettisissä ohjeissa tuodaan esiin salassapitovelvollisuus. Salassapitovelvollisuus sisältää asiakirjasalaisuuden, vaitiolo-velvollisuuden ja hyväksikäyttökiellon. Opinnäytetyössä osallistujien tiedot eivät tule missään kohtaa esiin. Opinnäytetyön tekijät eivät mainitse työssä nimiä tai kerro heidän asioitaan, elleivät he itse anna siihen suostumusta. Opinnäytetyössä nuorten mielipiteillä on suuri painoarvo.

Yksityisyyden suojaa tulee kunnioittaa kaikissa asiakaslähtöisissä tilanteissa. Tämä edellyttää rauhallista tilaa, jossa nuoren asioita voidaan käsitellä luottamuksellisesti. Nuoren

henkilökohtaiset asiat täytyy pysyä hänen ominaan iästä riippumatta. (Talentia 2017, 41.) Luottamuksellisuus huomioitiin siinä, että työpajat toteutettiin rauhallisessa fyysisessä tilassa, jossa yksityisyys oli suojattu. Opinnäytetyön tekijät eivät tunteneet nuoria entuudestaan, mutta pyrkivät silti olemaan luottamuksellisia aikuisia, jotta työpaja onnistui. Työpajoissa arvostettiin jokaisen yksilöllisyyttä ja annettiin jokaiselle nuorelle itselleen valtuudet kertoa sen verran omasta elämästään, mitä jokainen itse tahtoi.

Luotettavuus

Opinnäytetyöstä tekee luotettavan se, että opinnäytetyön tekijät ovat koko opinnäytetyön ajan noudattaneet Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012, 6) hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Näitä tieteellisiä käytäntöjä ovat muun muassa rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus työssä. Opinnäytetyössä on viitattu eri tutkijoiden tekemiin töihin ja julkaisuihin asianmukaisella tavalla. Näiden lisäksi tieteellisiin käytäntöihin kuuluu suunnitelmallisuus ja toteutus, raportointi ja sen pohjalta syntyneiden tietoaisteiden tallentaminen oikeaoppisesti.

Opinnäytetyöhön on valikoitunut tarkkaan toimintapa, jonka avulla saadaan mahdollisimman luotettavaa tietoa. Työpajoihin osallistuneilla nuorilla oli omat näkemyksensä roolistaan palaverissa. Jos työpajat toteutettaisiin uudestaan eri nuorten kanssa, olisivat tulokset mahdollisesti erilaisia. Opinnäytetyö on tarkkaan ja huolellisesti tehty. Opinnäytetyön tekijät ovat itse tarkistaneet lähdemerkinnät ja -viittaukset sekä tämän lisäksi olemme tarkistuttaneet opinnäytetyön ulkopuolisella henkilöllä. Tämän lisäksi työpajoista saadut tiedot tallennetaan oikeaoppisesti ja salassa pidettävät materiaalit hävitettiin ohjeiden mukaisesti. Luotettavuuden lisäksi opinnäytetyön tekijät tekivät ennen työn aloittamista toimeksiantosopimuksen.

Luotettavuutta lisää aineiston keruun tapahtumakulku. Tutkijan täytyy tietää miten ja millä tavalla hän kerää aineistoa eli mitä menetelmää käytetään. Tiedon keruuseen kuuluu myös tekniikka, jota käytetään. Tutkijan on myös hyvä tiedostaa aineiston keruuseen liittyneet erityispiirteet sekä mahdolliset ongelmat. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 164.) Koko opinnäytetyön prosessin ajan opinnäytetyön tekijöille oli selvää, mitä täytyy tehdä saadaksesen tarvittavat vastaukset kysymyksiimme. Aineistonkeruumentelmäksi valikoitui työpajat, joissa kerättiin ajatuksia mindmapille. Opinnäytetyön tekijät olivat myös varautuneet siihen, ettei tietoa saada tarpeeksi. Jos näin olisi käynyt, olisi tämä raportoitu opinnäytetyössä ja pohdittu, miten olisi voinut onnistua paremmin. Opinnäytetyön tekijät saivat kuitenkin tällä aineistonkeruumentelmällä tarvittavat tiedot.

Opinnäytetyötä kirjoittaessa ei saa plagioida toisen tekstiä. Jos tekstiä lainaa, täytyy se merkitä asianmukaisin lähdemerkinnöin tekstiin. Esiin nousseet tulokset täytyy esitellä niin, kuin ne ovat. Niitä ei saa kaunistella tai sepitellä, vaan ne tuodaan esiin puutteineen.

Kaikki tehty työ tulee ilmaista huolellisesti ja ilman, että tulos vääristyy. Kaikki osallistuneet jäsenet tulee mainita työssä. (Hirsjärvi ym. 2009, 26-27.) Opinnäytetyö on tehty luotettavaksi edellä mainittujen asioiden pohjalta. Tulokset ovat totuudenmukaisia ja tekstiin on lisätty nuorten sanomia asioita sanasta sanaan niin, kuin he ovat sanoneet. Opinnäytetyössä on myös mainittu, mistä työpajoihin osallistuneet nuoret tulevat. Nuoret on pidetty anonyymeina, koska vaitiolovelvollisuus kieltää opinnäytetyöntekijöitä kertomasta heidän asioitaan eteenpäin tunnistettavassa muodossa.

Hyödynnettävyys

Opinnäytetyön tuloksia käytetään ja hyödynnetään Päijät-Hämeen kouluissa ja kunnissa asiantuntijoiden kesken. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi nuoren roolikortti, joka tulee käyttöön monialaisen asiantuntijaryhmän asiantuntijoiden roolikorttien lisäksi. Opinnäytetyötä voidaan hyödyntää myös muuhunkin kuin koulussa tehtävään työskentelyyn tai monialaisen asiantuntijaryhmän kehittämiseen. Tuloksia pystytään käyttämään esimerkiksi lastensuojelussa tai muussa nuorten kanssa tehtävässä työssä. Tuloksista nousee esiin paljon asioita kohtaamiseen, mikä on aina tärkeä huomioida nuorten kanssa työskennellessä. Opinnäytetyön avulla asiantuntija pystyy kiinnittämään huomiota pieniin, mutta tärkeisiin asioihin nuoren tilanteeseen ja osallisuuteen liittyen.

Jatkokehittämissuositukset

Opinnäytetyötä voi kehittää muokkaamalla ”Liisan” tarinaa sopivammaksi kohderyhmälle. Tarinan päähenkilön voi muuttaa pojaksi ja haasteet toisenlaisiksi. Näin esimerkiksi pojat voivat helpommin samaistua tarinaan. ”Liisan” tarinan väläkysymyksiä voi muokata tilanteen mukaan sopivammaksi kohderyhmä huomioiden. Tulokset voivat poiketa, jos työpajat toteutetaan eri nuorten kanssa. Tuloksiin voidaan saada uusia ja erilaisia näkökulmia, jos kohderyhmän nuoret tulevat erilaisista elämäntilanteista. Nuorten kanssa työskennellessä on otettava huomioon, että kaikki eivät ole niin halukkaita toimimaan ja keskustelemaan kuin tämän opinnäytetyön työpajoihin osallistuneet nuoret. Työpajoja voidaan kehittää myös käyttäen uusia menetelmiä, joiden avulla nuoren ääni saadaan kuuluviin. Opinnäytetyön tekijät kokivat kuitenkin tämän työmenetelmän tuottoisaksi ja nuoria osallistavaksi.

LÄHTEET

Airaksinen, T. 2009. Toiminnallisen opinnäytetyön kirjoittaminen [viitattu 26.9.2018]. Saatavissa: <https://www.slideshare.net/TiinaMarjatta/toiminnallinen-opinnytety-tekstin>

Airila, A., Aho, O. & Nykänen, M. 2016. Verkostot haltuun: Ideoita toimialarajojen ylittämiseen nuorisotyössä. Helsinki: Työterveyslaitos [viitattu 23.9.2018]. Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136560/Nuorten%20osallisuus%2c%20ty%C3%B6el%C3%A4m%C3%A4valmiudet%20ja%20hyvinvointi%20-%20Hyvi%C3%A4%20k%C3%A4yt%C3%A4nt%C3%B6j%C3%A4%2c%20tietoa%20ja%20vaikutuksia.pdf?sequence=1&isAllowed=>

Alderson, P. 2016. The Politics of Childhoods Real and Imagined: Practical Application of Critical Realism and Childhood Studies. New York: Routledge.

Aula, M., Juurikkala, V., Kalmari, H., Kaukonen, P., Lavikainen, M. & Pelkonen, M. 2016. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma [viitattu 20.6.2018]. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_ ja_muist_29_2016.pdf?sequence=1

Aula, M-K. 2008. Lapsiasiavaltuutetun katsaus lasten osallistumisen tilaan Suomessa. Teoksessa Lapsella on oikeus osallistua. Lapsivaltuutetun vuosikirja 2008. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:20. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 69 [viitattu 21.9.2018]. Saatavissa: <http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2014/12/Vuosikirja-2008.pdf>

Barkman, J., Inkinen, H., Isoniemi, S. & Vario, P. 2017. Muutosvoimaa. Kohti nuorten kokemusasiantuntijuutta lastensuojelussa. Opas- ja käsikirja nro 3/2017. Jyväskylä: Pesäpuu ry.

Eksote. 2018. LAPE-muutosohjelma [viitattu 25.6.2018]. Saatavissa: <http://www.eksote.fi/eksote/lape-muutosohjelma/Sivut/default.aspx>

Haavisto, A-M. 2018. VS: Opinnäytetyön palaute. Sähköpostiviesti. Vastaanottaja Ranta, V. Lähetetty 21.9.2018.

Haavisto, A-M. 2018b. VS: Kehittäjäryhmän luonnos. Sähköpostiviesti. Vastaanottaja Ranta, V. Lähetetty 13.9.2018.

Heinonen, O-P., Ikonen, A-K., Kaivosoja, M. & Reina, T. 2018. Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi. Selvitys lapsi-, nuoriso- ja perhepalveluiden toteuttamiseen liittyvistä yhdyspinnoista muuttuvassa toimintaympäristössä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Hietala, O. & Rissanen, P. 2015. Opas kokemusasiantuntija-toiminnasta. Helsinki: Unigrafia Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Tammi.

Hotari, K-E., Oranen, M. & Pösö, T. 2009. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 149.

Huomisen hyvinvointia lapsille ja perheille Päijät-Hämeessä. 2018. Päijät-Hämeen maakunnan hankehakemus STM:n hallinnoiman Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaan [viitattu 27.4.2018]. Saatavissa: <http://julkaisu.iitti.fi/dynasty/kokous/2017516-8-1.PDF>

Huomisen hyvinvointia. 2018a. Näin teemme! [viitattu 13.6.2018]. Saatavissa: <https://www.huomisenhyvinvointia.fi/tekijat/>

Huomisen hyvinvointia. 2018b. Palvelut tehdään sinua varten [viitattu 14.6.2018]. Saatavissa: <https://www.huomisenhyvinvointia.fi/>

Järvinen, R. & Taajamo, T. 2008. Moniammatillisuuden haasteet ja mahdollisuudet perheyössä. Teoksessa Noppari, E. (toim.) Monialaiset verkostot perheitä tukemassa. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy, 13-21.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Juvenes Print.

Kantojärvi, P. 2012. Fasilitointi luo uutta: menesty ryhmän vetäjänä. Helsinki: Talentum.

Kinnunen, E., Pasanen, J., Laine, A., Pätiälä, H., Marola, A., Iivonen-Pekesen, S., Poutiainen, H., Kauppila, M., Turunen, M., Pennanen, K., Saastamoinen, J., Tuominen, M.,

Uosukainen, K. & Pakarinen, H. 2014. Lahden kaupungin perusopetuksen yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma [viitattu 22.6.2018]. Saatavissa:

<https://peda.net/lahti/koulut/karisto/oppilashuolto/lkpyo/pyo2:file/download/659e51dbb52f162c4958ca6b093eff1a03aeacf6/Perusopetuksen%20yksikkokohtainen%20oppilashuoltosuunnitelma%2017-18.Karisto.pdf>

Kontio, M. 2010. Moniammatillinen yhteistyö. Oulu: Tukeva-hanke [viitattu 16.6.2018]. Saatavissa: <http://oulu.ouka.fi/seutu/tukeva/Moniammatillinen-julkaisu.pdf>

Lahtinen, M. 2011. Oppilas- ja opiskelijahuolto. Teoksessa Aaltonen, K. (toim.) Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö. Helsinki: Tietosanoma Oy: 71.

Lahtinen, N. 2011. Oppilaan oikeudet ja vanhempien vastuu. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lastensuojelulaki 417/2007.

Lindh, J., Linnakangas, R. & Laitinen, M. 2017. Kuvalliset menetelmät nuorten osallisuuden tukemisessa. Teoksessa: Pohjola, A., Kairala, M., Lyly, H. & Niskala, A. Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveystalveissa. Tampere: Vastapaino: 110-115.

Lybeck, T. & Walldén, J. 2011. Nuorisolain muutokset – monialainen yhteistyö ja etsivä nuorisotyö. Teoksessa Aaltonen, K. (toim.) Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö. Helsinki: Tietosanoma Oy, 25-27.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017. Lasten kohtaaminen palveluissa [viitattu 26.9.2018]. Saatavissa: <https://www.mll.fi/ammattilaisille/muille-ammattilaisille/lasten-kohtaaminen-palveluissa/>

Meriluoto, T. & Marila-Penttinen, L. 2015. Mikä osallisuus, mikä kokemusasiantuntijuus? Teoksessa Meriluoto, T., Marila-Penttinen, L. & Lehtinen, E. (toim.) Osallisuus. Osallisuuden ja kokemusasiantuntijuuden käsikirja. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 19 [viitattu 15.7.2018]. Saatavissa: http://www.e-julkaisu.fi/ensi_ja_turvakotien_liitto/osallisuus_kasikirja/#pid=32

Meriluoto, T. 2015. Tuumasta toimeen: Mitä osallisuus ja kokemusasiantuntijuus on arjessa? Teoksessa Meriluoto, T., Marila-Penttinen, L. & Lehtinen, E. (toim.) Osallisuus. Osallisuuden ja kokemusasiantuntijuuden käsikirja. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 55-72 [viitattu 15.7.2018]. Saatavissa: http://www.e-julkaisu.fi/ensi_ja_turvakotien_liitto/osallisuus_kasikirja/#pid=32

Muukkonen, T. 2009. Lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuus. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 165.

Mäkelä, J., Hietanen-Peltola, M., Petrelius, P., Kekkonen, M. & Normia-Ahlsten, L. 2018. Yhteinen lähestymistapa monitoimijaiseen / monialaiseen arviointiin – esimerkkinä Australian Common Approach -malli. Terveystalveiden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 25.6.2018]. Saatavissa: <https://thl.fi/documents/605877/3817914/M%C3%A4kel%C3%A4.pdf/8dd704aa-ab8e-46fe-8a50-d61d483a4d0d>

Mäkisalo-Ropponen, M. 2016. Kohti yhdessä tekemisen kulttuuria. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.

Nuorten mielenterveystalo. 2018. Kuinka vanhempi voi auttaa ja tukea nuorta? [viitattu 26.9.2018]. Saatavissa: https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/vanhemmille_ammattilaisille/tietoa_vanhemmille/Pages/kuinka-vanhempi-voi-auttaa-ja-tukea-nuorta.aspx

Nuortennetti. 2018. Ammattilaisten apu. Mannerheimin lastensuojeluliitto [viitattu 26.9.2018]. Saatavissa: <https://www.nuortennetti.fi/apua-ja-tukea/ammattilaisten-apu/>

Oamk. 2018. Tapausharjoitus (case) [viitattu 26.9.2018]. Saatavissa: <http://www.oamk.fi/amok/oppimat/LO/Opetusmenetelmat06a/html/tapausharjoitus.html>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2018. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE) [viitattu 18.9.2018]. Saatavissa: <https://minedu.fi/lape>

Opetushallitus. 2018. Oppivelvollisuuden suorittamisen laiminlyönnin seuraukset [viitattu 14.6.2018]. Saatavissa: [http://www.oph.fi/saadokset_ ja_ohjeet/koululainsaadannon_soveltaminen/oppivelvollisuud en_suurittamisen_laiminlyomisen_seuraukset](http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/koululainsaadannon_soveltaminen/oppivelvollisuud en_suurittamisen_laiminlyomisen_seuraukset)

Opintokeskus Sivis. 2018. Arvioinnin perusteita [viitattu 26.9.2018]. Saatavissa: <https://www.ok-sivis.fi/jarjestoarvioinnin-ilmansuuntia/arvioinnin-taustaa/arvioinnin-perusteita.html>

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

Pajulammi, H. 2014. Lapsi, oikeus ja osallisuus. Helsinki: Talentum.

Palvelujen tuotteistamisen käsikirja. 2018. Ohjeita työpajojen järjestäjille [viitattu 22.6.2018]. Saatavissa: http://palveluntuotteistaminen.fi/?page_id=127

Perusopetuslaki 628/1998.

Perustuslaki 731/1999.

Perälä, M-L., Hietanen-Peltola, M., Halme, N., Kanste, O., Pelkonen, M., Peltonen, H., Huurre, T., Pihkala, J., Heiliö, P-L. 2016. Monialainen opiskeluhoito ja sen johtaminen. Helsinki: Juvenes print – Suomen yliopistopaino Oy.

Pihkala, J. & Hietanen-Peltola, M. 2018. Varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukena. Sosiaali- ja terveysministeriö [viitattu 15.6.2018]. Saatavissa: <https://verkkojulkaisut.valtioneuvosto.fi/stm/zine/17/article-540>

Purjo, T. 2014. Nuor(t)en aito kohtaaminen. Studia Generalia -luennot25.-27.3.2014. Powerpoint -esitys [viitattu 26.9.2018]. Saatavissa: <http://www.epopisto.fi/ajankohtaista/materiaali/studiadiat2014.pdf>

- Raivio, H. & Karjalainen, J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline – palvelut ovat! Teoksessa Era, T. (toim.) Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Jyväskylä: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy, 16-17.
- Rissanen, P. 2015. THL – työpäpaperi 20/2015. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009-2015. Miten tästä eteenpäin? [viitattu 15.7.2018]. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130239/Kokemusasiatuntijuus.pdf>
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Tampere: Juvenes print - Suomen yliopistopaino Oy.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2018a. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma [viitattu 20.6.2018]. Saatavissa: <http://stm.fi/lapsi-ja-perhepalvelut/kuvaus>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2018b. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma [viitattu 17.6.2018]. Saatavissa: <http://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Stenvall, E. 2018. SOS-lapsikylän kehittämissuunnittelija. SOS-lapsikylä. Haastattelu 4.5.2018.
- Talentia. 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Joensuu: Punamusta Oy [viitattu 29.8.2018]. Saatavissa: http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikkaopas_2017.pdf
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Yksilökohtainen opiskelijahuolto [viitattu 20.9.2018]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoolto/yhteisollinen-opiskeluhoolto/yksilokohtainen-opiskeluhoolto>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016a. Lapsen osallisuus [viitattu 25.6.2018]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016b. Lapsen osallisuus [viitattu 26.9.2018]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017a. Lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet [viitattu 25.9.2018]. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen_tueksi/lasten_ja_nuorten_vaikuttamismahdollisuudet

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017b. Osallisuus [viitattu 24.9.2018]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017c. Itsearviointi [viitattu 27.8.2018]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/hankkeet-ja-hanketuki/arviointi/itsearviointi>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018a. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE. [viitattu 25.6.2018]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape->

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018b. Luo luottamusta - Suojele lasta [viitattu 5.9.2018]. Saatavissa: <https://verkkokoulut.thl.fi/web/suojele-lasta/suuntaa-yhteistyohon/tyoskentely>

Tulensalo, H. 2016. Moniammatilliset asiantuntijaryhmät lastensuojelussa – Selvitys toiminnasta ja kehittämissuhteet. THL – työpäivi 16/2016 [viitattu 29.6.2018]. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130505/URN_ISBN_978-952-302-659-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelulautakunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkauseroepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta [viitattu 20.8.2018]. Saatavissa: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

TYT. Tampereen yliopisto – täydennyskoulutus. 2018. Sosiaalipsykologian peruskurssi [viitattu 25.9.2018]. Saatavissa: <https://www.uta.fi/avoinyliopisto/arkisto/sosiaalipsykologia/roolit.html>

Unicef. 2018. Yleissopimus lapsen oikeuksista [viitattu 14.6.2018]. Saatavissa: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Widmark, C., Sandahl, C., Piuva, K. & Berman, D. 2013. Parents' experiences of collaboration between welfare professionals regarding children with anxiety or depression - an explorative study. International Journal of Integrated Care [viitattu 14.6.2018]. Saatavissa: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3817954/>

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Juva: PS-kustannus.

LIITTEET

LIITE 1. Toimeksiantajan tekemä mainos työpajoista

POISSAOLOIHIN PUUTTUMINEN MONIALAISessa YHTEISESSÄ TYÖSSÄ – simuloinnit tarinan avulla

Lapessa on kehitetty monialaisen asiantuntijaryhmän työtä erityisesti poissaoloihin puuttumiseen liittyen. Kehittäjäryhmä on valmistellut eri toimijoiden rooleja asiantuntijaryhmässä ja monialaisen asiantuntijaryhmän koolle kutumisen vaiheita sekä tapaamisen runkoa. Osana kehittämistä ryhmä on harjoitellut yhteistä keskustelua simuloimalla sitä "Liisan" tarinan avulla. Työskentelyä jatketaan tarjoamalla kuntiin simuloineja, joihin osallistuu kunnan omia työntekijöitä (opettajia, kuraattoreita, psykologeja, opinto-ohjaajia, erityisopettajia, avustajia jne.) sekä koulujen/oppilaitosten terveydenhoitajia ja mahdollisesti lääkäreitä. Lisäksi osallistumaan tulee sosiaalityöntekijöitä lastensuojelusta ja/tai lapsiperheiden tuesta ja psykiatrisia sairaanhoitajia lasten/nuorten psykososiaalisista palveluista. Tavoitteena on saada tietoa ja eväitä koulussa tehtävään työhön niin yhdessä kuin koulun porukan omin voimin.

Tarkoitus on kehittää myös yhdessä nuorten kanssa. Vedämme opinnäytetyötään nuorten osallisuudesta tekevien Hannan ja Vilman kanssa kaksi eri nuorille suunnattua työpajaa, joiden tuotoksena syntyy mind mapille nuorten ajatuksia siitä, miten "Liisan" tilanne heidän mielestään etenee ja miten sen pitäisi edetä. Työpajan aluksi katsotaan video hyvästä ja huonosta palaverista ja sen jälkeen Hanna ja Vilma lukevat "Liisan" tarinaa ja aina välillä pysäyttävät tarinan ja kysyvät muutamia kysymyksiä tarinasta.

Löytyisikö teiltä 2-4 nuorta, jotka haluaisivat osallistua tällaiseen 2 tuntia kestävään tarinalliseen työpajaan? Omista kokemuksista ei tarvitse kertoa, toki saa halutessaan, mutta niitä ei kirjata opinnäytetyöhön. Ajatus on siis pohtia Liisan tarinaa ja antaa mielipiteitä siitä, miten nuori tulee ennen palaveria ja palaverissa huomioida.

Pajat ovat rentoja, nuorta osallistavia ja ajatuksia herätteleviä.

Paja kestää kaksi tuntia, se voidaan toteuttaa vaikkapa omassa yksikössä. Tarjoamme naposteiltavaa.

Pajoista tulleet ajatukset viedään kaikkien Päijät-Hämeen kuntien yhteiselle kehittäjäryhmälle. Lisäksi niitä käytetään koulutusmateriaalina ensi syksyllä järjestettävissä kuntien omissa simulointitilaisuuksissa.

CASESSA POHDITAAN:

Mitä ajatuksia herää tarinan opettajasta, kuraattorista, terveydenhoitajasta jne., kouluasioista, Liisasta, vanhemmista/perheestä?
Mitä ajatuksia ja huolia herää?
Keitä palaveriin kutsutaan?
Miten asiantuntijaryhmä eli palaveri järjestetään niin, ettei Liisan tarvitse olla liian ison aikuisjoukon keskellä, eikä toisaalta vanhempienkaan tarvitse olla liian ison ammattilaisjoukon kanssa?
Miten asiantuntijaryhmään eli palaveriin valmistaudutaan, miten kukin valmistautuu?
Miten ehkäistään tilanteen paheneminen?

LAPE PÄIJÄT-HÄME

Anne-Marie Haavisto,
Projektisuunnittelija
Huomisen hyvinvointia lapsille ja perheille Päijät-Hämeessä
PHHYKY/Verso -liikelaitos
Kirkkokatu 29A, 15140 Lahti
p. 044 729 7993
anne-marie.haavisto@phhyky.fi

www.huomisenhyvinvointia.fi

LIITE 2. Vanhemman suostumus alaikäisen lapsen osallistumisesta työpajaan -lomake

Vanhemman suostumus alaikäisen lapsen osallistumisesta työpajaan

Olemme Lahden ammattikorkeakoulun viimeisen vuoden sosionomiopiskelijoita. Teemme opinnäytetyötä liittyen koulun monialaisen asiantuntijaryhmän kehittämiseen erityisesti poissaoloihin puuttumiseen liittyen. Tarkoituksenamme on kehittää tätä työtä yhdessä nuorten kanssa työpajan muodossa. Aloitamme työpajan videolla hyvästä ja huonosta palaverista, jonka jälkeen käymme läpi "Liisan" tarinan. Sen pohjalta pyrimme saamaan keskustelua aikaan muutamien kysymysten avulla. Järjestämme työpajan, jonka tuotoksena syntyy mindmapille nuorten ajatuksia siitä, miten "Liisan" tilanne heidän mielestään etenee ja miten sen pitäisi edetä.

Nauhoitamme työpajan, jotta pystymme käymään läpi nuorten ajatuksia vielä myöhemmin kirjoittaessamme niistä opinnäytetyöhömmme. Nuoren nimeä ei mainita opinnäytetyössämme. Emme myöskään kysy mitään nuoren omasta elämästä, ellei hän itse siitä halua kertoa. Nuoren tehtävänä on osallistua kehittämiseen keskustelun kautta.

Työpaja järjestetään (toimipaikan tiloissa) **xx.xx.2018** klo **9-11**.

Vanhemman nimi: _____

Nuoren nimi: _____

Annan suostumuksen nuoren osallistumisesta työpajaan

kyllä

ei

Annan suostumuksen työpajan nauhoittamiseen

kyllä

ei

Aika ja paikka:

Vanhemman allekirjoitus ja nimenselvennys:

Meihin saa olla yhteydessä, jos ilmenee jotain kysyttävää.

Ystävällisin terveisin

Opinnäytetyön tekijät

Vilma Ranta, vilma.ranta@student.lamk.fi

Hanna Silventoinen, hanna.silventoinen@student.lamk.fi

LIITE 3. ”Liisan” tarina

On lokakuu.

Liisa on 7.-luokkalainen tyttö, joka asuu äidin ja pikkuveljen kanssa. Liisan äiti ja isä ovat eronneet vuosi sitten ja heillä on yhteishuoltajuus. Liisa on ollut poissa koulusta muutamia kertoja niin, että poissaolot on selvitetty kotoa sairauspoissaoloiksi. Nyt Liisa on ollut pois kolmena päivänä tunnin tai kaksi, eikä poissaoloja ole selvitetty ja opettaja on huomannut asian Wilmasta. Opettaja juttelee Liisan kanssa. Liisa kertoo, että merkintä on tullut, vaikka hän on ollut paikalla. Liisan mukaan hän on vaan tullut myöhässä. Opettaja ja Liisa juttelevat ja keskustelussa ei ilmene mitään erikoista. Opettaja kysyy vielä niiltä opettajilta, joiden tunnilla poissaolomerkinnät ovat tulleet, että onko Liisa todella ollut pois. Näin on ollut.

Opettaja soittaa Liisan äidille selvittämättömistä merkinnöistä. Äiti on ajatellut kotona, että merkinnät on ollut virheellinen, kuten Liisa on asian kotona selittänyt. Opettaja kysyy äidiltä, onko tämä huomannut Liisassa mitään erityistä, mistä poissaolot olisivat voineet johtua. Äiti kertoo, että on miettinyt voisiko Liisalla olla poikaystävä, kun Liisa on ollut paljon puhelimella viestittelemässä. Liisa ei kuitenkaan oikein halua jutella asioistaan. Opettaja ja äiti pohtivat, että äiti voisi jutella Liisan isän kanssa ja vielä Liisa kanssa ja varata ajan kuraattorille.

- **Miten sinun mielestäsi opettajan tulisi toimia tällaisessa tilanteessa?**

Liisa, äiti ja isä juttelevat ja isälle ja äidille alkaa tulla sellainen olo, että jotain on vialla. Vanhempia alkaa mietittyttämään myös se, onko Liisa ollut oikeasti sairas, kun on jäänyt vatsakipujen takia kotiin. Liisa ei kuitenkaan oikein vanhemmille puhu. Vanhemmat varaavat ajan kuraattorille ja Liisa suostuu sinne menemään. Kuraattoritapaamisella Liisa saa kerrottua kuraattorille siitä, että häntä kiusataan sekä WhatsAppissa että koulussa. Kiusaaminen johtuu siitä, että Liisa on saanut positiivista huomiota pojalta, josta yksi hänen tuttavansa tykkää. Tilanne selvitetään ja Liisa kertoo, että kiusaaminen loppuu. Tapaamiset kuraattorin kanssa päättyvät parin seurantakerran kuluttua.

- **Miten olisit itse toiminut Liisan tilanteessa?**
- **Miten vanhemmat toimivat mielestäsi tilanteessa?**

On huhtikuu.

Aikaa kuluu puoli vuotta ja Liisan opettaja kiinnittää taas huomiota Liisa Wilma-merkintöihin. Liisa on myöhästellyt tunteilta ja lisäksi hänellä on parin päivän selvittämätön poissaolo ja pari muutaman päivän sairaspöissaoloa. Kokeita on jäänyt rästiin kaksi. Opettaja juttelee Liisan kanssa, joka ei oikein lähde keskustelemaan, mutta kertoo, että häntä huolettaa toisessa koulussa olevan kaverin viiltely ja se, että kaveria kiusataan siellä. Liisa on ollut pois auttaakseen kaveria. Liisa ei ole halunnut kertoa äidille, koska äiti haluaisi kuulla nimen ja hän ei haluaisi, että äiti saa tietää luottamuksellisia asioita kaverista. Kaverikin käy kuraattorilla. Liisa lupaa miettiä voisiko hänen kuraattorinsa soittaa kaverin kuraattorille ja kertoa, että Liisaa huolettaa. Liisaa ahdistaa rästiin jääneet kokeet ja myös se, että hänen koulukaverinsa dissaavat toisessa koulussa olevaa kaveria. Liisa kertoo, että itse ei ole vahingoittanut itseään. Liisan mukaan vanhempien kanssa menee ihan tavallisesti, pikkuväljen käytös ärsyttää. Kuraattori ehdottaa Liisalle, että pidettäisiin monialainen asiantuntijaryhmä ja kutsuttaisiin sinne äiti, isä, luokanvalvoja. Siellä sovittaisiin yhdessä siitä, miten seurattaisiin koulunkäyntiä ja miten toimittaisiin nyt koulukaverien kanssa. Pohtimisen aiheena olisi myös, miten saataisiin poissaolot loppumaan ja rästit tehtyä. Liisa ei halua, että kokoonnutaan. Hän suostuu kuitenkin siihen, että kuraattorin kanssa mennään sopimaan rästeistä. Kuraattori juttelee vanhempien ja opettajien kanssa vähän yleisemmällä tasolla siitä, että kaverien kanssa on pulmaa. Sovitaan myös, että opettajat seuraavat tarkasti Liisan ja kavereiden olemista, koska Liisa ei suostu kertomaan ketkään toisessa koulussa olevaa kaveria dissaavat. Sovitaan myös, että Liisa tulee uudelleen kuraattorille, niin jutellaan ja selvitetään asioita vähän tarkemmin ja tavataan sitten vanhemmat.

- **Olisiko sinun mielestäsi ollut aihetta pitää monialainen asiantuntijaryhmä jo tässä vaiheessa?**

Liisalla on terveystarkastus seuraavalla viikolla ja terveydenhoitaja huomaa viittojäljen Liisan jalassa. Liisa kertoo käyneensä kuraattorilla. Terveystarkastaja ehdottaa, että he menevät yhdessä juttelemaan vielä kuraattorille viittojäljestä. Liisa on helpottunut ja samalla peloissaan siitä, mitä nyt tapahtuu. Liisa alkaa kertoa, että häntä ahdistaa mennä liikuntatunneille. Muut tytöt ajattelevat hänen olevan kiinnostunut tytöistä, koska hänen kaverinsakin on. Viittelyn jälkeen sekin on pelottanut, että joku huomaa kiusaamisen. Liisa kertoo viittelyn helpottaneen vähän ja hänellä ei ole ollut itsemurha-ajatuksia. Mielialaseulasta Liisa saa kuitenkin paljon pisteitä. Liikunnanopettajan reaktiot poissaoloihin pelottavat. Liisa, kuraattori ja terveydenhoitaja juttelevat vähän tarkemmin asioista. Liisa kertoo, että koulussa on välillä vaikeaa. Englannissa ja matematiikassa on aina ollut tukiopetusta ja pienempänä Liisa on käynyt erityisopettajallakin opettelemassa sanoja ja laskemista. Kotona välit äitiin ja isään ovat ihan hyvät, mutta kotona ei osaa puhua. Kotona ei halua olla vaivaksi, koska isä ja äiti riitelevät jo pikkuveljen asioista keskenään. Veljellä on vaikeaa omassa koulussaan ja veli lyö ja karkailee kotoa. Terveystarkastaja ja kuraattori puhuvat Liisalle siitä, että nyt on niin monta asiaa, joissa Liisa ja perhe tarvitsevat apua, että parasta kokoontua yhdessä miettimään. Muuten asiat solmuuntuvat entisestään.

- **Millä tavalla asiantuntijat toimivat mielestäsi tässä tilanteessa?**

Nyt Liisalle sopii, että kokoontutaan monialaisen asiantuntijaryhmän kanssa. Sovitaan, että sinne pyydetään Liisa, kuraattori ja terveydenhoitaja, luokanvalvoja ja opinto-ohjaaja tai laaja-alainen erityisopettaja. Kuraattori soittaa vanhemmille ja he kertovat vaikeuksista pikkuveljen kanssa. Tilanne karkaamisten, pikkuveljen väkivaltaisuuden ja vanhempien voimattomuuden suhteen onkin huolestuttavampi, joten sovitaan, että pyydetään mukaan vielä sosiaalityöntekijä tai -ohjaaja.

- **Miten palaverissa tulisi mielestäsi huomioida Liisan tilanne?**